

DOBRZE INWESTUJ W DOBRO!

TWORZENIE
KAPITAŁÓW ŻELAZNYCH
I FUNDUSZY WIECZYSTYCH

„Ofiarność polskiego społeczeństwa jest wprost niewyczerpana. Wielu przyganom może podlegać nasz narodowy charakter i sami zdajemy sobie najlepiej sprawę z naszych wad i braków, gdy chodzi jednak o poświęcenie grosza dla sprawy publicznej, mało narodów nas przewyższa i nawet cudzoziemcy oddają nam pod tym względem sprawiedliwość”.

Henryk Sienkiewicz

SPIS TREŚCI

5	Wstęp
6	Polskie tradycje budowania kapitałów żelaznych i powoływania funduszy wieczystych <i>Paweł Łukasiak</i>
8	Dlaczego warto powoływać fundusze wieczyste? <i>Agnieszka Ciżła, Paweł Łukasiak</i>
12	Modele funduszy wieczystych <i>Agnieszka Ciżła, Karolina Jurek</i>
14	Fundusze wieczyste i kapitały żelazne – aspekty prawne <i>Radosław Skiba</i>
18	Nie ma darmowego obiadu, czyli jak bezpiecznie zarządzać pieniędzmi organizacji pozarządowej <i>Tomasz Perkowski</i>
24	Inwestycje kapitałowe jako podstawa funkcjonowania instytucji <i>Leszek Auda</i>
28	Nawet najwyższa wieża zaczyna się od ziemi, czyli jak Ośrodki Działaj Lokalnie budowały swój żelazny kapitał <i>Iwona Olkowicz, Tomasz Bruski</i>
32	Kampania „Jesteśmy dziś, jutro, zawsze” <i>Karolina Jurek</i>
34	Słownik
36	Przydatne strony internetowe
37	Narodowy Bank Polski
37	Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce

WSTĘP

Minęło już kilkanaście lat od wydania pierwszej w Polsce publikacji dotyczącej budowania stabilności i samo wystarczalności organizacji pozarządowych dzięki mechanizmowi kapitału żelaznego¹. Przez te lata znacząco zmieniła się sytuacja prawna, pojawiły się nowe wyzwania, przed którymi stają organizacje oraz instytucje tworzące fundusze wieczyste i budujące kapitały żelazne.

Zasadniczą zmianę stanowi wzrost zainteresowania Polaków dobroczynnością. Z roku na rok coraz większą popularnością cieszą się jednoprocenowe odpisy podatkowe na rzecz organizacji pożytku publicznego, w dobrym tonie jest angażowanie się zarówno osób prywatnych, jak i przedsiębiorstw w działalność dobroczynną. **Jakościową zmianą naszych czasów jest także rosnąca dojrzałość organizacji pozarządowych, które odchodzą od jednorazowej akcyjności w stronę budowania długotrwałych relacji. Rolę tę znakomicie spełniają fundusze wieczyste i kapitały żelazne.** Mają one w Polsce długą, przedwojenną tradycję – umożliwiają zaspokojenie potrzeb filantropijnych darczyńcy, budując jednocześnie „żywy pomnik” wyznawanych idei oraz zaangażowania na rzecz dobra wspólnego.

Niniejsza publikacja Akademii Rozwoju Filantropii w Polsce ma na celu popularyzację najlepszych rozwiązań związanych z tworzeniem kapitałów żelaznych i funduszy wieczystych. Chcemy, aby dzięki wiedzy w niej zawartej, a także inspirującym przykładom i wypowiedziom ekspertów, instytucje oraz organizacje działające na rzecz pożytku publicznego budowały solidne podstawy finansowe dla prowadzonych projektów. Mamy także nadzieję, że dla wielu osób indywidualnych niniejsza publikacja stanie się pierwszym krokiem ku budowie „żywego pomnika” ich pamięci, idei oraz wartości.

Warto też pamiętać, że fundusze wieczyste oraz kapitały żelazne nie są instrumentami dedykowanymi jedynie dużym ogólnopolskim organizacjom pozarządowym. Z powodzeniem mogą z nich korzystać również małe organizacje. **Posiadanie kapitału żelaznego pozwala osiągnąć silniejszą pozycję, niezależność i lepszy wizerunek w oczach społeczności lokalnej i – co ważne – aktualnych i przyszłych darczyńców.** Szereg organizacji pozarządowych, takich jak Fundacja dla Polski czy Fundacja im. Stefana Batorego, oprócz funduszy wieczystych prowadzi fundusze powierzone oraz fundusze filantropijne.

Niniejsza publikacja powstała w ramach projektu „Dobrze inwestuj w dobro! Tworzenie kapitałów żelaznych i funduszy wieczystych” dofinansowanego ze środków Narodowego Banku Polskiego. Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce pragnie złożyć serdeczne podziękowania za pomoc w realizacji projektu wszystkim autorom tekstów i komentarzy oraz ekspertom, którzy wsparli nas swoją wiedzą i doświadczeniem.

¹ F. Dopierala, Kapitał żelazny, Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, Warszawa 1998.

POLSKIE TRADYCJE BUDOWANIA KAPITAŁÓW ŻELAZNYCH I POWOŁYWANIA FUNDUSZY WIECZYSTYCH

Paweł Łukasiak, *Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce*

Wykorzystanie pieniędzy do wspierania szlachetnych celów poprzez ustanawianie fundacji czy funduszy wieczystych ma w Polsce bardzo długą tradycję, sięgającą XII wieku, kiedy to król Władysław Herman powołał do życia jedną z pierwszych fundacji szpitalnych w podziękowaniu za przyjście na świat męskiego potomka. W czasach I Rzeczypospolitej działalność filantropijną wspierali polscy królowie, a także biskupi, urzędnicy królewscy, szlachta i mieszczenie. Z inicjatywy, a także dzięki hojności rodów Odrowążów, Lubomirskich, Potockich, Zamoyskich, Czartoryskich i wielu osób prywatnych powstawały liczne fundacje stypendialne, zapomogowe, posagowe i kulturalne. Wszystkie te działania były inicjatywami społecznymi, ponieważ państwo nie prowadziło jeszcze zorganizowanej polityki pomocy potrzebującym.

Z czasem coraz popularniejsze stawało się przekazywanie w testamencie części majątku na cele dobroczynne. Przykładem tego było zapisanie kwoty 800 tys. zł przez Stanisława Staszica, wybitnego polskiego działacza oświeceniowego, pisarza i filozofa, która została przeznaczona między innymi na stołeczny Szpital Dzieciątka Jezus czy pomnik Mikołaja Kopernika w Warszawie.

Okres po 1795 roku to czas wielu ograniczeń stwarzanych przez państwa zaborcze. Pomimo tego powstały w tym czasie liczne inicjatywy społeczne na rzecz ubogich oraz na rzecz wspierania i zachowania dziedzictwa narodowego. **W działalność filantropijną zaangażowało się wówczas wielu wybitnych przedstawicieli świata polityki, kultury i życia społecznego, między innymi Henryk Sienkiewicz, Bolesław Prus oraz Ignacy Paderewski.**

Jednym z największych i niestety zapomnianych filantropów XIX i XX wieku był Erazm Józef Jerzmanowski, powstaniec styczniowy, żołnierz, przemysłowiec, mecenas, zwany „polskim Noblem”. W Stanach Zjednoczonych, gdzie działał w branży gazowniczej, dorobił się ogromnego majątku (był posiadaczem trzeciej co do wielkości fortuny), a do historii przeszedł jako „człowiek, który oświecił Amerykę”. Na mocy jego testamentu Akademia Umiejętności w Krakowie otrzymała milion 200 tys. koron (365 kilogramów złota) na utworzenie Fundacji imienia Erazma i Anny Jerzmanowskich. Fundacja co roku wypłacała nagrody – stypendia w wysokości około 40 tys. koron. Wyróżnienia otrzymali między innymi kardynał Adam Stefan Sapieha, Henryk Sienkiewicz, Ignacy Paderewski, Benedykt Dybowski oraz Jan Kasprówic. **Niektórzy z nich poczuli potrzebę dzielenia się dobrem. Sienkiewicz sam później założył fundusz imienia Marii Sienkiewiczowej wspierający chorych artystów i ich rodziny, z którego korzystali między innymi Maria Konopnicka, Józef Rapacki, Stanisław Przybyszewski, Stanisław Wyspiański, czy Kazimierz Przerwa-Tetmajer.** W 1989 roku nagroda Erazma i Anny Jerzmanowskich została reaktywowana. Ostatnio otrzymali ją Janina Ochojska (2009), Jerzy Nowosielski (2010) i Maciej Władysław Grabski (2011).

W okresie II Rzeczypospolitej estymą cieszył się Fundusz Kultury Narodowej Józefa Piłsudskiego, powstały 16 lipca 1937 roku. Celem funduszu było propagowanie narodowej twórczości artystycznej i naukowej. W jego ramach przyznawano stypendia dla pracowników naukowych i artystów. Z pomocy funduszu skorzystali między innymi Stefan Banach, Tadeusz Kotarbiński, Stanisław Pigoń. Stypendia były również przyznawane młodzieży szkolnej i studentom.

Jednak symbolem przedwojennej filantropii stały się placówki kulturalne fundowane przez hojnych przemysłowców. Ich gestom zawdzięczamy między innymi budynek Filharmonii Warszawskiej (fundatorami byli między innymi baron Leopold Julian Kronenberg i Ignacy Jan Paderewski), liczne towarzystwa naukowe, biblioteki, sierocińce, szpitale, ochronki czy parki publiczne. Do historii przeszedł także ustanowiony darowizną Eugenii Kierbedziowej w 1943 roku kapitał żelazny funduszu stypendialnego dla studentów Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Eugenia Kierbedziowa (córka inżyniera Stanisława Kierbedzia, budowniczego m.in. mostu przez Wisłę) z pieniędzy zapisanych jej przez męża ufundowała Bibliotekę Publiczną miasta Warszawy przy ul. Koszykowej oraz Szkołę Sztuk Pięknych przy Wybrzeżu Kościuszkowskim w Warszawie.

Po wojnie, w roku 1952, zlikwidowano wszystkie fundacje działające w Polsce, a ich majątek skonfiskowano. W niezminionej formie przetrwała tylko Fundacja Kościuszkowska, która posiada swój kapitał żelazny i siedzibę w Stanach Zjednoczonych. Musiało minąć prawie 40 lat, by fundacje charytatywne i nowoczesnie pojmowana dobroczynność na nowo zawiąły nad Wisłą.

Współcześnie zarówno w Polsce, jak i za granicą dzięki możliwościom, jakie daje wolny rynek, oraz przy wsparciu prawodawstwa (m.in. ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie) organizacje pozarządowe znów mogą zarządzać swoimi finansami, aby pomoc udzielana była w sposób efektywny. **Na rynek wróciły zapomniane nieco terminy „kapitał żelazny” i „fundusz wieczysty”. Dzięki nim organizacje mogą tworzyć długofalowe wizje rozwoju i planować projekty w perspektywie kilku lub nawet kilkunastu lat.** Fundusze wieczyste już od kilku lat zakładane są przy Akademii, współpracujących z nią funduszach lokalnych i innych organizacjach pozarządowych. Z utworzonych funduszy wieczystych prowadzą programy stypendialne i wspierają programy organizacji społecznych¹.

Gmach Filharmonii Narodowej 1901 r., archiwum Filharmonii Narodowej

Prof. UW dr hab. Ewa Leś

Spółeczeństwo polskie od stuleci nieprzerwanie angażuje się na rzecz celów dobra wspólnego. Możemy być dumni z naszej bogatej tradycji ofiarności obywatelskiej, poczynając od finansowania szkół, zakładów leczniczych, ochronek, burs i stypendiów przez religijnych i świeckich przedstawicieli dawnych elit oraz zwykłych obywateli, po wsparcie udzielane dzisiaj bardzo wielu inicjatywom dobra wspólnego przez społeczeństwo polskie. Zarówno dawniej, jak i obecnie ofiarność naszego społeczeństwa jest nie do przecenienia; poprawia ona pozycję społeczną, kulturalną i cywilizacyjną Polski. Dlatego uważam inicjatywę rozwoju funduszy wieczystych i kapitałów żelaznych podjętą przez Akademię Rozwoju Filantropii w Polsce za cenną i godną poparcia. Na korzyść inicjatywy przemawia także fakt, że fundusze wieczyste i kapitały żelazne sprzyjają obywatelskiej partycypacji, rozwijając nowe kanały uczestnictwa obywateli w kształtowaniu sfery publicznej i przyczyniając się do budowania solidarnych społeczności i integracji środowisk lokalnych opartych na zaufaniu i odpowiedzialności za państwo.

¹ Więcej informacji na temat historii działań społecznych znajdują Państwo w publikacji pt. *Zarys historii dobroczynności i filantropii w Polsce* autorstwa prof. Ewy Leś.

DLACZEGO WARTO POWOŁYWAĆ FUNDUSZE WIECZYSTE?

*Paweł Łukasiak, Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce
Agnieszka Ciżła, Inwestycje Społeczne Sp. z o.o.*

Człowiek, który umiera bogaty, umiera w hańbie, mawiał Andrew Carnegie. Ten XIX-wieczny magnat stalowy, fundator słynnej nowojorskiej Carnegie Hall, wprawił wszystkich w osłupienie, kiedy pod koniec życia przeznaczył cały swój majątek na cele charytatywne, w tym na budowę wielkiej sieci bibliotek publicznych. Andrew Carnegie wiedział dobrze, że dzięki temu gestowi zyskuje nieśmiertelność. **Ludzie od zawsze szukali sposobów na utrwalenie swojego nazwiska. Budowali pomniki, fundowali monumentalne grobowce, malowali portrety.** Jednak nawet najwspanialsze obrazy i spiżowe pomniki były martwe – nie sprawiały, że wartości i pasje ważne dla ich bohaterów były rozwijane także po ich śmierci.

Udało się to niewielu, głównie artystom i filantropom. Ci pierwsi zawdzięczają to swemu talentowi, ci drudzy najczęściej ufundowali instytucje będące „żywymi pomnikami”. **Współczesnym sposobem na budowę takich „żywych pomników” są fundusze wieczyste zarządzane przez fundacje i stowarzyszenia.** Można je tworzyć dla wielu darczyńców równolegle, rozwijać przez kilka pokoleń, a przywilej ich budowy nie jest już zarezerwowany tylko dla najbogatszych.

Bardzo ważną cechą funduszu wieczystego jest to, że nie musi on być zakładany poprzez zapis testamentowy. **Żyjący fundator/darczyńca może założyć fundusz, zaprosić do jego rady członków rodziny i przyjaciół czy osoby, które uznaje za autorytety. Po przez założenie funduszu można zbudować dla siebie przestrzeń samorealizacji poza działalnością zawodową, rozwijać pasje.**

Wyobraźmy sobie na przykład program stypendialny wspierający młodych adeptów malarstwa, dający jednocześnie fundatorowi możliwość zaproszenia do tego działania wielu ważnych dla niego osób. **Darczyńca może obserwować, jak rozwijają się uzdolnieni młodzi ludzie, cieszyć się z ich sukcesów i dokonań. Stypendyści, ich rodziny i otoczenie współpracują z fundatorem i radą funduszu, stając się uosobieniem ważnych dla niego wartości i pasji.**

Tak powstaje żywy pomnik. Co zrobić, by stał się on także wieczny? Po pierwsze, warto część pieniędzy ulokować bądź zainwestować tak, aby móc z wypracowanego zysku finansować stypendia w kolejnych latach. Tak ulokowane/zainwestowane pieniądze tworzą kapitał żelazny. **Fundusz wieczysty jest połączeniem przynoszącego zyski kapitału żelaznego ze społecznie użyteczną misją: na przykład finansowaniem stypendiów. O realizację takiego scenariusza zadba organizacja pozarządowa, przy której utworzyliśmy fundusz wieczysty.** A wspomniana wcześniej rada funduszu pełni funkcję honorowej straży, która ma za zadanie dbać o wypełnianie przez organizację woli fundatora.

Założenie i poprowadzenie funduszu wieczystego oferują za-
wyczaj doświadczone, stabilne organizacje pozarządowe.
Do takich organizacji należy Akademia Rozwoju Filantropii
w Polsce. Formalności są ograniczone do minimum, podobnie
jak koszty. Darczyńca ma pewność, że jego pieniądze będą czy-
nić dobro w bardzo długiej perspektywie czasowej. Ze środków
przekazanych przez filantropa zostanie założony kapitał żelazny
i tylko zyski pochodzące z zarządzania nim będą przeznaczane
na wskazane przez darczyńcę cele społeczne, sam zaś kapitał
pozostanie nienaruszony. Można będzie go jedynie powiększać,
co sprawi, że wybrany cel lub inicjatywa zawsze będą miały za-
pewnione źródło finansowania.

Możliwe są różne modele współpracy z darczyńcą. Jeżeli
życzy on sobie na przykład przyznawać stypendia, to może
osobiście uczestniczyć w wyborze stypendystów, a organiza-
cja przeprowadzi konkurs stypendialny, przygotuje wszystkie
procedury oraz umowy stypendialne. Jeżeli jego marzeniem
jest pomoc dzieciom z niepełnosprawnością słuchu, to organi-
zacja pozarządowa przeprowadzi konkurs na najlepszy projekt
grantowy, przygotuje i podpisze umowę dotacji z wybranym
beneficjentem, a następnie będzie monitorować proces reali-
zacji projektu i jego rezultaty. Zadbaj również o prawidłowe
rozliczenie projektu.

Taka współpraca (jak przedstawiona wyżej na przykładzie
Akademii Rozwoju Filantropii w Polsce) jest korzystna nie tyl-
ko dla darczyńców, lecz także dla organizacji pozarządowych.
Odwiecznym problemem trzeciego sektora jest bowiem poszu-
kiwanie skutecznych, zrównoważonych (opartych na *win-win
strategy*) i długofalowych sposobów współpracy z darczyńcami.
**Zaproponowanie utworzenia funduszu wieczystego otwiera
przestrzeń dla dialogu z filantropem. Daje możliwość poznania
jego pasji, wartości, marzeń. Co ważne, organizacja pozarządo-
wa może liczyć nie tylko na jednorazowe wsparcie, lecz także
na współpracę kontynuowaną przez pokolenia.**

Istnieją organizacje, które wyspecjalizowały się w tworzeniu
funduszy wieczystych dla członków społeczności terytorial-
nych, na terenie których funkcjonują. Te organizacje to **fun-
dusze lokalne** (*community foundations*), jedne z najbardziej dy-
namicznie rozwijających się organizacji na świecie. Fundusz
lokalny to, mówiąc najprościej, organizacja, która zarządza fun-
duszami wieczystymi, powierzonymi jej przez osoby prywatne,
rodziny i instytucje. Dochody z zarządzania zgromadzonymi
w ten sposób zasobami służą zaspokajaniu potrzeb konkretnych
społeczności lokalnych.

Najbardziej imponujące przykłady budowy funduszy wie-
czystych przez fundusze lokalne widzimy w Stanach Zjedno-
czonych. I tak na przykład najstarszy amerykański fundusz
lokalny – Cleveland Foundation, założony w 1914 roku, zgromadził do tej pory kapitał żelazny w wysokości 1,9 mld dola-
rów i zarządza 1300 funduszami wieczystymi. Berks County
Community Foundation z siedzibą w Reading (najbiedniejszym
mieście Stanów Zjednoczonych), założony w 1994 roku, posiada
około 300 funduszy wieczystych, a jego kapitał żelazny wynosi
około 55 mln dolarów. Nie brak także przykładów z innych kra-
jów o długiej tradycji działania funduszy lokalnych: Winnipeg
Foundation (najstarszy w Kanadzie), który powstał w 1921 roku,
ma 2500 funduszy wieczystych i około 375 mln dolarów kapita-
łu żelaznego. Fundusze lokalne działają i zarządzają funduszami
wieczystymi także w Europie: The Community Foundation
Tyne & Wear and Northumberland z Newcastle Upon Tyne, za-
łożony w roku 1988, w 2011 roku dysponował kwotą 47,4 mln fun-
tów. Posiada 250 funduszy wieczystych i w 2011 roku przyznał
dotacje na łączną sumę 4,7 mln funtów.

W Polsce fundusze lokalne zaczęły się rozwijać na przełomie XX
i XXI wieku. Dziś działa ich w naszym kraju ponad 20, między in-
nymi w Biłgoraju, Bystrzycy Kłodzkiej, Nidzicy, Radomiu, Płocku,
Raciborzu, Leżajsku, Sokółce, Kielcach, Białobrzegach, Szczecin-
ku, Tczewie, Kwidzynie czy Elblągu. Niektóre z nich funkcjonują
w bardzo niewielkich społecznościach, takich jak Żelów, Czer-
wionka-Leszczyny czy Gołdap. Od początku swojego działania
zgromadziły w formie kapitału żelaznego łącznie ponad 6 mln
złotych. Z utworzonych funduszy wieczystych prowadzą progra-
my stypendialne i wspierają programy organizacji społecznych.

Uroczystość wręczenia stypendiów w ramach Funduszu Wieczystego im. Grażyny Gęsickiej

BEZPIECZEŃSTWO I PRZEJRZYŚĆ

Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce jest stowarzysze-
niem działającym od 1998 roku. Posiada osobowość praw-
ną, prowadzi pełną księgowość i jest audytowana. Wszyst-
kie wpłaty na rzecz funduszy wieczystych są wyodrębnione
w systemie finansowo-księgowym i informacje te są dostę-
pne dla darczyńców. Akademia jest także odpowiedzialna za
bezpieczne inwestowanie środków przeznaczonych na fun-
dusze wieczyste. Przynajmniej raz na rok przygotowywane
jest sprawozdanie z zarządzania i wykorzystania środków.
Na życzenie darczyńcy Akademia może współpracować z me-
diami, prowadzić kampanie informacyjne na temat funduszu
na portalach internetowych oraz w mediach społeczności-
owych lub też przygotować teczkę, czyli komplet materiałów
(ulotki, raporty, wizytówki) o ustanowionym funduszu.

Anna Popek,
Telewizja Polska S.A.

.....
fot. Tomasz Terlecki

*Największą przemianą w życiu każdego z nas jest moment,
w którym uświadamiamy sobie, że nie musimy czekać na to, co
przyniesie życie, ale sami postanawiamy je zmieniać. I para-
doksalnie najłatwiej wychodzi nam to wtedy, gdy występujemy
w imieniu innych – działamy wtedy z większą odwagą, jasnością
i wiarą. Nie boimy się tego, jak nas ocenią, bo staramy się prze-
cież dla innych. Sens naszego życia staje się wówczas klarowny.
Pomyślmy również o tym, że za kilkadziesiąt lat wciąż mówić
będą o nas jako o dobroczyńcach, będą korzystać z tego, co
zrobiliśmy, i naśladować nas w dobrym. Jest to możliwe dzięki
funduszom wieczystym. Może i ty będziesz jednym z założycieli?*

MODELE FUNDUSZY WIECZYSTYCH

Agnieszka Ciżła, *Inwestycje Społeczne Sp. z o.o.*
Karolina Jurek, *Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce*

Jest to autorska klasyfikacja Akademii Rozwoju Filantropii w Polsce. Powstała ona w wyniku obserwacji funduszy wieczystych prowadzonej w ramach kampanii „Jesteśmy dziś, jutro, zawsze”.

Model funduszu wieczystego	W jakim celu jest powoływany?	Jaką potrzebę realizuje?	Kto może powołać fundusz wieczysty?	Kto może być darczyńcą?	Przykłady funduszy wieczystych
Fundusz wieczysty jako „żywy pomnik”	Upamiętnienie konkretnej osoby, wydarzenia, miejsca.	Zachowanie w pamięci zbiorowej ważnej dla rozwoju danej społeczności osoby, wydarzenia, miejsca oraz propagowanie postaw i wartości z nimi kojarzonych.	Osoba, grupa lub instytucja powiązana z daną osobą, miejscem, wydarzeniem.	Osoby i instytucje powiązane i identyfikujące się z wartościami reprezentowanymi przez daną osobę, miejsce czy wydarzenie.	Fundusz Wieczysty im. Grażyny Gęśickiej, Fundusz im. Marii Sienkiewiczowej, Fundusz Wieczysty im. Adama Świerczyńskiego, Fundusz Wieczysty im. księżnej Diany, Dr. Milan Hodza Fund (Czechy)
Rodzinny fundusz wieczysty	Wsparcie rozwiązania ważnego dla danej rodziny problemu społecznego.	Odpowiedź na potrzebę społeczną ważną dla danej rodziny: np.*wsparcie miejscowości, w której dana rodzina ma korzenie lub w której miały miejsce wydarzenia ważne dla jej historii; *rozwiązanie problemu społecznego, z którym zetknęła się dana rodzina (choroba członka rodziny, zdarzenia losowe itp.); *rozwiązanie ważnego dla danej rodziny problemu społecznego (edukacja dzieci z ubogich rodzin, wsparcie młodych twórców itp.).	Rodzina przy współpracy z wybraną organizacją społeczną.	Członkowie rodziny, często całe pokolenia, instytucje i osoby z nią zaprzyjaźnione, instytucje i osoby identyfikujące się z danym problemem lub potrzebą społeczną.	Fundusz Wieczysty „Agrafka”, Fundusz Wieczysty Rodziny Chelmickich, Hora Fund (Czechy)
Pracowniczy fundusz wieczysty	Wsparcie pracowników w trudnych sytuacjach życiowych, wsparcie pracowników w obszarach dla nich ważnych, zaangażowanie społeczne firmy.	Odpowiedź na potrzeby społeczne ważne dla pracowników danej firmy. Fundusz może realizować następujące potrzeby: wsparcie pracowników znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, wsparcie rozwiązywania problemów społecznych ważnych dla pracowników i otoczenia firmy, wsparcie inicjatyw ważnych dla pracowników (stypendia dla szczególnie uzdolnionych dzieci pracowników, rozwój pasji pracowników). Pracowniczy fundusz wieczysty jest wyrazem społecznego zaangażowania firmy, a także wyrazem relacji pracownik – pracodawca opartej na wzajemnym zaufaniu.	Firma i/lub pracownicy we współpracy z wybraną organizacją społeczną.	Firma, oddziały firmy, powiązane z firmą instytucje, pracownicy, rodziny i przyjaciele pracowników.	Fundusz Wieczysty im. Pawła Kryszczyżyna, T-Mobile Fund, Fund Corgoń count
Fundusz wieczysty jako program społeczny	Rozwiązanie konkretnego problemu społecznego, odpowiedź na konkretną potrzebę społeczną.	Powiązanie programu społecznego z konkretnym funduszem wieczystym pozwala na zbudowanie jego stabilności finansowej i wpływa na trwałe rozwiązanie danego problemu społecznego. Jest to jeden ze sposobów na efektywne i długofalowe zarządzanie programem społecznym. Często przykładem są tutaj programy społeczne finansowane ze zbiorów publicznych lub innego rodzaju zbiorów charakteryzujących się dużą liczbą darczyńców.	Fundacja, stowarzyszenie, instytucja kultury, instytucja naukowa, instytucja edukacyjna.	Osoby i instytucje powiązane i identyfikujące się z problematyką danego programu społecznego.	Fundusz Wieczysty „Pozytywka”, Fundusz Wieczysty Słonik, Chmielecki Fundusz Oświaty, Scholarship Fund Renaissance (Czechy)
In instytucjonalny fundusz wieczysty	Wsparcie dla instytucji o dużym znaczeniu społecznym.	Budowanie niezależności i stabilności finansowej instytucji o dużym znaczeniu społecznym, np. fundacji, stowarzyszeń, szkół, teatrów, muzeów, uniwersytetów etc. Formuła bardzo popularna w tradycji anglosaskiej, główne źródło utrzymania m.in. prestiżowych ośrodków akademickich, instytucji badawczych, instytucji znaczących dla dziedzictwa narodowego, organizacji pozarządowych.	Fundacja, stowarzyszenie, instytucja kultury, instytucja naukowa, instytucja edukacyjna.	Osoby i instytucje powiązane i identyfikujące się z działalnością danej instytucji. W przypadku instytucji edukacyjnych częstym przykładem jest społeczność alumnowa. W przypadku instytucji kultury często są twórcy, artyści, plus darowizny w postaci majątkowych praw autorskich.	Fundusz Wieczysty Auschwitz-Birkenau, Fundusz Rozwoju Fundacji Fundusz Lokalny Ziemi Biłgorajskiej
Lokalny fundusz wieczysty	Rozwiązanie konkretnej kwestii społecznej o zasięgu lokalnym, wsparcie oddolnych inicjatyw i grup działających na rzecz społeczności lokalnej.	Odpowiedź na potrzeby społeczne ważne dla konkretnej społeczności lokalnej. Może być to przyznawanie stypendiów dla dzieci i młodzieży, aktywizowanie konkretnych grup społecznych, rozwój kultury, dofinansowanie lokalnych inicjatyw i uroczystości, rozwój turystyki. Lokalny fundusz wieczysty jest wyrazem społecznego zaangażowania lokalnej społeczności i budowania dobra wspólnego.	Grupa osób, firma, organizacja, instytucja, podmiot posiadający osobowość prawną.	Osoby i instytucje powiązane i identyfikujące się z konkretną sprawą o zasięgu lokalnym.	Fundusz Wieczysty Kobiet, Fundusz Wieczysty im. Marianny Orańskiej, Fundusz Wieczysty Rozwoju Karate i Kultury Japońskiej, Fundusz Wieczysty Wspierania Oświaty w Gminie Frampol

Niniejsze zestawienie ma za zadanie pomóc darczyńcom i instytucjom powołującym fundusze wieczyste w wyborze modelu najbardziej odpowiadającego potrzebom i celom, które chcą wspierać.

Opis modeli funduszy wieczystych stanowi syntetyczną refleksję, którą radzimy przeprowadzić, powołując fundusz wieczysty. Może on również posłużyć ewaluacji prowadzonych już działań.

Opis wybranego funduszu wieczystego	Model finansowania wybranego funduszu wieczystego
Fundusz Wieczysty im. Grażyny Gęśickiej Jedną z ofiar katastrofy lotniczej pod Smoleńskiem była pełniąca funkcję Ministra Rozwoju Regionalnego Grażyna Gęśicka. Aby upamiętnić całokształt jej działalności w zakresie rozwoju lokalnego i regionalnego, przyjaciele, współpracownicy i zaprzyjaźnione instytucje społeczne powołał Fundusz Wieczysty im. Grażyny Gęśickiej. W ramach funduszu organizowany jest konkurs stypendialny „Młodzieżowy Animator”, którego cel stanowi wyrównywanie szans edukacyjnych i poprawa warunków socjalnych dzieci i młodzieży. Stypendia przyznaje się młodym ludziom, którzy są aktywnymi wolontariuszami lub inicjują zmiany w swoich społecznościach lokalnych. Fundusz zarządzany jest przez Akademię Rozwoju Filantropii w Polsce, a środki przeznaczone na stypendia pochodzą z darowizn od osób indywidualnych i instytucji, a także ze środków uzyskanych z ogólnopolskiej zbiórki publicznej. Działalność funduszu wieczystego realizuje idee szeroko rozumianego rozwoju lokalnego, który odgrywał kluczową rolę w życiu Grażyny Gęśickiej.	Podstawą działalności jest nienaruszalny kapitał żelazny utworzony z darowizn inicjatorów funduszu wieczystego. Kapitał żelazny jest powiększany przez kolejne wpłaty od osób fizycznych i prawnych utożsamiających się z celami funduszu wieczystego. Aby zwiększyć efektywność działań prowadzonych w ramach funduszu, przeprowadzono ogólnopolską zbiórki publicznej. Środki w ramach zbiórki publicznej zbierane były w postaci dobrowolnych wpłat na wydrebnione konto bankowe utworzone przez Akademię Rozwoju Filantropii w Polsce. Zebrane środki zostały przeznaczone na wypłatę stypendiów oraz na pokrycie części kosztów związanych z uroczystościami ich wręczenia.
Fundusz Wieczysty „Agrafka” Wsparcie młodych, uzdolnionych osób, które ze względu na trudną sytuację finansową nie mogą realizować swoich pasji i zainteresowań, jest od dawna ważną kwestią dla rodziny Państwa Wróblewskich. Aby odpowiedzieć na to wyzwanie, rodzina Państwa Wróblewskich we współpracy z Akademią Rozwoju Filantropii w Polsce powołała Fundusz Wieczysty „Agrafka”. Stabilność funduszu zapewnia nienaruszalny kapitał żelazny zbudowany przez rodzinę oraz innych darczyńców utożsamiających się z ideą wsparcia utalentowanych dzieci i młodzieży. W ramach funduszu co roku przyznawane są stypendia mające na celu pokrycie kosztów związanych z nauką i rozwijaniem zainteresowań młodych ludzi z całej Polski. Stypendystów wybiera specjalna komisja, w skład której wchodzi przedstawiciele rodziny oraz inne zaproszone do niej osoby. Wsparcie udzielane w postaci stypendiów pozwala młodzieży spełniać marzenia i umożliwić im wszechstronny rozwój, przyczyniając się tym samym do realizacji celów społecznych, ważnych dla rodziny Państwa Wróblewskich.	Fundusz wieczysty został powołany przez rodzinę Państwa Wróblewskich na podstawie umowy darowizny, określającej sposób funkcjonowania i wykorzystania uzyskanych dochodów. Fundusz może być finansowany przez rodzinę, bliskich, przyjaciół oraz inne osoby indywidualne i firmy. W ramach funduszu przyznawane i wypłacane są stypendia finansowane z dochodów z inwestowania kapitału żelaznego. Przedstawiciele rodziny uczestniczą w wyborze stypendystów oraz pełnią funkcję doradczą w kwestii kierunków rozwoju funduszu.
Fundusz Wieczysty im. Pawła Kryszczyżyna W 2010 r. w wypadku motocyklowym zginął długoletni pracownik firmy Microsoft – Paweł Kryszczyżyn. Aby upamiętnić postać kolegi i współpracownika oraz jego dokonania, firma Microsoft oraz jej pracownicy we współpracy z Akademią Rozwoju Filantropii w Polsce powołał Fundusz Wieczysty im. Pawła Kryszczyżyna. W ramach funduszu przyznawane są stypendia dla utalentowanych uczniów i studentów z rodzin pracowników Microsoft znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej lub wymagających wsparcia w ich rozwoju naukowym. Szczególną pomocą został objęty syn Pawła Kryszczyżyna. Istotnym elementem funduszu jest działalność Komisji Stypendialnej, w skład której wchodzi członkowie rodziny Pawła Kryszczyżyna, ich przyjaciele oraz przedstawiciele firmy Microsoft. Każdy pracownik firmy, a także inne bliskie Panu Pawłowi osoby, mogą aktywnie wesprzeć fundusz, będący „żywym pomnikiem” idei i wartości przez niego wyznawanych.	Kapitał żelazny funduszu wieczystego został utworzony z darowizny (na podstawie umowy darowizny z poleceniem) przekazanej Akademią Rozwoju Filantropii w Polsce. Darowizna została podzielona na dwie części: fundusz przepływowi i kapitał żelazny. Fundusz przepływowy służy udzielaniu systematycznego wsparcia w postaci stypendiów, natomiast kapitał żelazny jest nienaruszalny i bezpiecznie inwestowany. Tylko zyski z inwestowania kapitału żelaznego przeznaczone są na realizację celów funduszu wieczystego. Kapitał żelazny jest ponadto systematycznie powiększany wpłatami dokonywanymi przez pracowników firmy oraz przez inne osoby, które chcą wesprzeć działania prowadzone w ramach funduszu.
Fundusz Wieczysty „Pozytywka” Nauka dziecka z niepełnosprawnością wymaga wiele nakładów finansowych, pracy i poświęcenia. Odpowiedzią na ten problem, a jednocześnie sposobem na poprawienie sytuacji jest Fundusz Wieczysty „Pozytywka” powstał, aby wspierać edukację, integrację społeczną oraz wszechstronny rozwój dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością słuchu. Kapitał żelazny funduszu stanowią środki uzyskane podczas organizacji corocznego Balu Charytatywnego „Gwiazdy Dobroczynności”, promującego społeczne zaangażowanie polskich gwiazd. Środki te rozdysponowywane są w corocznych konkursach grantowych i zostają przekazane m.in. na stypendia, zakup sprzętu i materiałów edukacyjnych, szkolenia dla rodziców i nauczycieli, wsparcie inicjatyw i instytucji, które działają na rzecz zwiększenia dostępu dzieci niepełnosprawnych do edukacji.	Fundusz został utworzony podczas organizacji konkursu o tytuł Gwiazdy Dobroczynności, w którym promowane jest zaangażowanie społeczne polskich gwiazd. Podsumowaniem każdej edycji konkursu jest bal charytatywny, podczas którego zbierane są środki na kapitał żelazny funduszu. Dochody z inwestowania kapitału żelaznego przeznaczone są na granty dla organizacji wspierających dzieci z niepełnosprawnością słuchu.
Fundusz Wieczysty Auschwitz-Birkenau Miejsce Pamięci Auschwitz-Birkenau to prawie 200 ha terenu, 155 budynków i 300 ruin, a także ponad 100 tys. rzeczy osobistych pozostałych po zamordowanych więźniach. Wszystkie te budynki i zebrane materiały niszczonej wraz z upływem czasu. Aby kolejne pokolenia odwiedzających Muzeum Auschwitz-Birkenau mogły na własne oczy zobaczyć autentyczne miejsce zbrodni popełnionej w czasie II wojny światowej, został powołany Fundusz Wieczysty Auschwitz-Birkenau. Zadaniem funduszu jest zgromadzenie kwoty 120 mln euro, z której coroczne odsetki w wys. 4-5 mln euro pozwolą na planowe i systematyczne realizowanie niezbędnych prac konserwatorskich w muzeum. Fundusz jest wspierany przez darczyńców indywidualnych i instytucjonalnych oraz rządy wielu państw. Powołanie funduszu wieczystego daje szansę stworzenia stałego, wieloletniego programu konserwatorskiego, który umożliwi zabezpieczenie dla przyszłych pokoleń pozostałości po byłym obozie.	Kapitał żelazny powstał z dotacji przekazanych przez kilkadziesiąt państw oraz z darowizn od darczyńców indywidualnych i instytucjonalnych. Ogromnym wsparciem dla projektu okazały się listy wysyłane przez polskiego premiera z prośbą o pomoc w tworzeniu funduszu. Między innymi dzięki wsparciu ze strony polskiego rządu udało się zebrać deklaracje na 97 mln euro. W obliczu kryzysu ekonomicznego podjęto decyzję o zwróceniu się o wsparcie także do darczyńców indywidualnych. Na uwagę zasługuje fakt, iż dzięki specjalnie przyjętej przez polski Sejm ustawie możliwe stało się przekazanie środków publicznych na fundusz wieczysty.
Fundusz Wieczysty Kobiet powstał w 2004 roku przy Fundacji Fundusz Lokalny Ziemi Biłgorajskiej. Celem funduszu jest wspieranie programów adresowanych do kobiet i aktywizujących środowiska kobiece na terenie powiatu biłgorajskiego. Kapitał założycielski funduszu pochodzi z darowizn członkini Forum Kobiet i odpisów 1 proc. podatku. W ramach funduszu organizowane są spotkania kobiet będących przedstawicielkami różnych zawodów, księgowych, pracowników urzędów i instytucji, banków, szkół, biznesu i działaczek wiejskich. W ramach funduszu przeprowadzane są cykliczne spotkania warsztatowe dotyczące różnych aspektów funkcjonowania kobiet i radzenia sobie w różnych trudnych sytuacjach, a także udzielane są bezpłatne porady i konsultacje świadczone przez psychologa.	Kapitał żelazny funduszu pochodzi z darowizn członkini Forum Kobiet, jak również z odpisów 1 proc. podatku. Fundusz organizuje lokalne uroczystości dobroczynne, z których dochód przeznaczany jest na przeprowadzenie konkursu grantowego „Razem z nami kobietami”.

FUNDUSZE WIECZYSTE I KAPITAŁY ŻELAZNE – ASPEKTY PRAWNE

Adw. Radosław Skiba

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie podstawowych zagadnień prawnych związanych z tworzeniem i działaniem funduszy wieczystych oraz kapitałów żelaznych. Niestety pojęcie funduszu wieczystego nie zostało zdefiniowane w przepisach prawa polskiego. Nie ma szczególnych regulacji prawnych, które w sposób autonomiczny określałyby sposób tworzenia oraz zasady działania funduszy wieczystych. Również internetowa wersja Słownika języka polskiego PWN (<http://sjp.pwn.pl>) nie podaje definicji funduszu wieczystego, natomiast pod hasłem „fundusz” czytamy, że są to „pieniądze zgromadzone z przeznaczeniem na określony cel; instytucja powołana do zarządzania takimi pieniędzmi lub czyjeś zasoby finansowe”. „Wieczysty” to natomiast „nieprzemijający, wieczny”. Już z definicji językowej funduszu możemy wyczytać, że jego źródło mogą stanowić albo czyjeś własne zasoby finansowe, albo pieniądze zgromadzone, pozyskane od innych podmiotów i przeznaczone na określony cel. Ponadto fundusz wieczysty może być albo pewną pulą środków finansowych, albo instytucją powołaną do zarządzania takimi pieniędzmi. Powyższe rozróżnienia znajdują swoje odbicie w instytucjach prawnych wykorzystywanych w praktyce do tworzenia i funkcjonowania funduszy wieczystych.

Z „wieczystością” funduszu ściśle związane jest pojęcie „kapitału żelaznego” (ang. *endowment*). Ono również nie zostało prawnie zdefiniowane, co więcej, nie znajdziemy również jego wyjaśnienia w internetowej wersji Słownika języka polskiego PWN. Termin „kapitał” oznacza między innymi majątek w gotówce lub papierach wartościowych, a „żelazny” to także „funkcjonujący w niezmiennionej postaci”. **Na podstawie podanych wcześniej informacji możemy zatem przyjąć, że fundusze wieczyste są mechanizmem pozwalającym na realizację celów zdefiniowanych przez organizację pozarządową lub darczyńców (osoby indywidualne, firmy i inne instytucje) za pomocą wydzielonych środków finansowych, z których określona część stanowi wyodrębniony, nienaruszalny kapitał (tzw. kapitał żelazny). Kapitał żelazny jest z kolei pewną pulą wydzielonych środków finansowych, odpowiednio zainwestowanych, które nie służą bieżącemu finansowaniu działalności organizacji. Zyski pochodzące z zarządzania (inwestowania) kapitałem żelaznym przeznaczane są na działanie organizacji, finansowanie jej celów oraz na zwiększenie kapitału żelaznego.** Kapitał żelazny nie musi więc być związany wyłącznie z funduszem wieczystym. Każda organizacja pozarządowa – zwłaszcza fundacja – jeżeli tylko dysponuje odpowiednimi środkami finansowymi, może zbudować własny kapitał żelazny. Taki kapitał służy zapewnieniu stabilności finansowej organizacji pozarządowej i umożliwia jej formułowanie i realizowanie długookresowych celów oraz programów działania. Zgromadzone zasoby finansowe zapewniają organizacji niezależność, pozwalają realizować cele statutowe rzetelnie i profesjonalnie, a także pomagają budować samowystarczalność.

TWORZENIE KAPITAŁÓW ŻELAZNYCH I FUNDUSZY WIECZYSTYCH

KAPITAŁ ŻELAZNY LUB FUNDUSZ WIECZYSTY UTWORZONY W OPARCIU O ŚRODKI WŁASNE ORGANIZACJI POZARZĄDOWEJ

Kapitał żelazny lub fundusz wieczysty może zostać utworzony w oparciu o środki własne organizacji pozarządowej. Podstawą prawną utworzenia kapitału żelaznego lub działania funduszu wieczystego będą wówczas przede wszystkim akty wewnętrzne organizacji przyjęte przez jej władze statutowe. Najczęściej statuty organizacji pozarządowych nie przewidują wprost, jaki organ jest uprawniony do podejmowania decyzji o utworzeniu kapitału żelaznego lub funduszu wieczystego. Moim zdaniem utworzenie kapitału żelaznego lub funduszu wieczystego należy do czynności związanych z zarządzaniem organizacją (prowadzeniem jej spraw i reprezentacją), a zatem organem uprawnionym do ich powołania jest zarząd. Wobec tego podstawą utworzenia kapitału żelaznego lub powołania funduszu będzie uchwała zarządu przyjęta zgodnie z zasadami wynikającymi ze statutu. Uchwała powinna określać wysokość kapitału żelaznego, środki lub majątek przekazane na jego utworzenie (pieniądze, papiery wartościowe itp.), zasady inwestowania tego kapitału oraz sposób postępowania i przyczyny uzasadniające konieczność naruszenia kapitału żelaznego, a w przypadku funduszu wieczystego – przede wszystkim jego nazwę, cel utworzenia, środki finansowe lub inne składniki majątkowe przeznaczone na rzecz funduszu. Powinna także wskazywać wysokość kapitału żelaznego związanego z funduszem. Szczegółowe zasady działania funduszu wieczystego powinny zostać opisane w regulaminie. **W tym modelu zarządzanie środkami stanowiącymi kapitał żelazny oraz fundusz wieczysty należy do zarządu organizacji, która je utworzyła, a środki stanowiące kapitał żelazny lub fundusz są środkami organizacji, zostają jednak w pewien sposób organizacyjnie wyodrębnione spośród innych składników majątkowych danej organizacji.** Zazwyczaj dla potrzeb zarządzania kapitałem żelaznym lub funduszem tworzy się oddzielny rachunek bankowy (subkonto), a w przypadku funduszu wyodrębnia się go w sposób księgowy. W przypadku funduszu wieczystego organizacja przeznacza część swoich pracowników oraz zasobów biurowych do obsługi administracyjnej funduszu. Wydatki funduszu są wydatkami organizacji, a cel funduszu musi być zgodny z celami statutowymi organizacji.

UTWORZENIE FUNDUSZU WIECZYSTEGO JAKO WYODRĘBIONEJ INSTYTUCJI, NA PRZYKŁAD FUNDACJI

Z nieco inną sytuacją będziemy mieli do czynienia wówczas, gdy organizacja lub inna osoba tworzą fundusz jako odrębny podmiot prawa, na przykład fundację.

W takim przypadku nie ma problemu zgodności celu funduszu z celami organizacji (tworzącej fundusz). Fundusz otrzymuje własną strukturę administracyjną i zarządcą, staje się w pełni autonomicznym bytem prawnym. Fundację tworzy się na podstawie oświadczenia woli o ustanowieniu fundacji złożonego w formie aktu notarialnego. Istnieje również możliwość ustanowienia fundacji na mocy testamentu. Omówienie procedury zakładania fundacji przekracza ramy tego opracowania, jednakże problematyka ta została już szeroko opisana.

KAPITAŁ ŻELAZNY LUB FUNDUSZ WIECZYSTY UTWORZONE W OPARCIU O DAROWIZNĘ

Ponieważ jednak zazwyczaj organizacje pozarządowe nie dysponują odpowiednimi wolnymi środkami finansowymi wystarczającymi do samodzielnego utworzenia kapitału żelaznego lub funduszu wieczystego i wyposażenia go w kapitał żelazny, najczęściej są one tworzone w oparciu o darowiznę. Wówczas dokumentem regulującym zasady przeznaczenia darowizny na ten cel jest umowa darowizny. Umowa darowizny została uregulowana w art. 888-902 kodeksu cywilnego (dalej jako k.c.). Istotą tej umowy jest zobowiązanie darczyńcy do bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego (w tym wypadku organizacji tworzącej kapitał żelazny lub fundusz wieczysty) kosztem swego majątku. Stronami umowy są darczyńca i obdarowany. Co do zasady umowa darowizny dla swojej ważności powinna zostać zawarta w formie aktu notarialnego. Jednakże umowa darowizny zawarta bez zachowania tej formy (np. pisemnie) staje się ważna, jeżeli przyrzeczone świadczenie zostało spełnione (np. obiecane pieniądze zostały przelane na konto organizacji). Jeżeli przedmiotem darowizny jest własność nieruchomości, dla ważności tej umowy zawsze konieczne jest zachowanie formy aktu notarialnego. Przepisy kodeksu cywilnego dopuszczają możliwość przekazania darowizny z tak zwanym poleceniem. Zgodnie z art. 893 k.c. darczyńca może nałożyć na obdarowanego obowiązek oznaczonego działania lub zaniechania, nie czyniąc nikogo wierzycielem (polecenie). Przykładowo obdarowana organizacja może zostać zobowiązana do przeznaczenia darowizny na zasilenie kapitału żelaznego lub utworzenie funduszu wieczystego i wydatkowanie środków na wskazany cel (np. wypłatę stypendiów). W takim wypadku organizacja powinna uszanować wolę darczyńcy i przeznaczyć darowiznę na wskazany przez niego cel. **W przypadku funduszu wieczystego jego utworzenie następuje na podstawie uchwały zarządu organizacji jak we wcześniej omówionym modelu, jednakże uchwała oraz regulamin funduszu muszą być zgodne z treścią umowy darowizny. Dlatego z powodów praktycznych warto projekt regulaminu funduszu uczynić załącznikiem do umowy darowizny.**

KAPITAŁ ŻELAZNY LUB FUNDUSZ WIECZYSTY UTWORZONE W OPARCIU O ROZPORZĄDZENIE NA WYPADEK ŚMIERCI

Należy wspomnieć również o mało wykorzystywanej możliwości przekazywania majątku na zasilenie kapitałów żelaznych organizacji lub tworzenia funduszy wieczystych. Otóż w testamencie spadkodawca może uczynić organizację spadkobiercą lub zapisać na jej rzecz określone składniki majątkowe (zapis, zapis windykacyjny). Na podstawie art. 968 § 1 k.c. spadkodawca może przez rozrządzenie testamentowe zobowiązać spadkobiercę do spełnienia określonego świadczenia majątkowego na rzecz oznaczonej osoby (zapis). Na podstawie zapisu spadkobierca zmarłego zostaje zobowiązany do przekazania określonej kwoty pieniędzy lub określonych składników majątkowych na rzecz wskazanej organizacji. **Nowe możliwości prawne przekazywania oznaczonych składników majątku na rzecz organizacji pozarządowych, między innymi z przeznaczeniem na utworzenie kapitału żelaznego lub funduszu wieczystego, wiążą się z wprowadzeniem do polskiego prawa instytucji zapisu windykacyjnego.** Zgodnie z art. 981 § 1 k.c. w testamencie sporządzonym w formie aktu notarialnego spadkodawca może postanowić, że organizacja pozarządowa nabywa określony przedmiot zapisu z chwilą otwarcia spadku. Zamieszczony przez spadkodawcę w testamencie zapis zwykły (omówiony wyżej) jedynie zobowiązuje spadkobiercę do spełnienia na rzecz oznaczonej osoby (np. organizacji pozarządowej) określonego świadczenia (art. 968 § 1 k.c.). Tymczasem zapis windykacyjny sprawia, że organizacja już w chwili otwarcia spadku (śmierci spadkodawcy) nabywa przedmiot zapisu. Przedmiotu zapisu windykacyjnego nie mogą stanowić pieniądze, jednakże mogą nim być na przykład określone rzeczy oraz prawa z papierów wartościowych.

Ponadto zgodnie z art. 982 k.c. spadkodawca może w testamencie nałożyć na organizację obowiązek oznaczonego działania lub zaniechania (np. przeznaczenia otrzymanych składników majątkowych na zasilenie kapitału żelaznego lub funduszu wieczystego). Jest to polecenie analogicznie jak w przypadku umowy darowizny. Zatem organizacja jako spadkobierca lub podmiot, na rzecz którego dokonano zapisu, może zostać zobowiązana do przeznaczenia otrzymanych środków lub składników majątkowych na zasilenie kapitału żelaznego lub utworzenie funduszu wieczystego. Należy również wspomnieć, że na podstawie art. 3 ust. 1 zd. 2 ustawy o fundacjach ustanowienie fundacji może nastąpić w testamencie. Zgodnie z art. 927 § 3 k.c. fundacja ustanowiona w testamencie przez spadkodawcę może być spadkobiercą, jeżeli zostanie wpisana do rejestru w ciągu dwóch lat od ogłoszenia testamentu.

KAPITAŁ ŻELAZNY LUB FUNDUSZ WIECZYSTY UTWORZONE W OPARCIU O DOTACJĘ

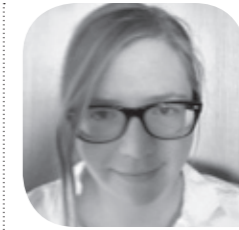
Zgodnie z art. 126 ustawy z dnia 27.08.2009 r. o finansach publicznych dotacje są to podlegające szczególnym zasadom rozliczania środki z budżetu państwa, budżetu jednostek samorządu terytorialnego oraz z państwowych funduszy celowych przeznaczone na podstawie niniejszej ustawy, odrębnych ustaw lub umów międzynarodowych na finansowanie lub dofinansowanie realizacji zadań publicznych. Tak zwane dotacje celowe są przeznaczane między innymi na realizację zadań publicznych zleconych organizacjom pozarządowym. Natomiast dotacje podmiotowe zgodnie z art. 131 tej ustawy są to świadczenia dokonywane w trybie władczym ze środków budżetu państwa, podlegające szczególnym zasadom rozliczania, przeznaczone na dofinansowanie działalności bieżącej ustawowo wskazanego podmiotu, w zakresie określonym w odrębnej ustawie lub umowie międzynarodowej. Funkcją dotacji podmiotowej jest zbilansowanie dochodów i wydatków dotowanej jednostki, bez wskazania celu, na który powinny być przeznaczone środki pochodzące z dotacji, pozwala zatem utrzymać sprawność i płynność finansową beneficjenta dotacji. Wskazane przepisy nie przewidują przyznawania dotacji na utworzenie lub powiększenie kapitału żelaznego lub funduszu wieczystego. Co więcej, zasadą jest konieczność wydatkowania i rozliczenia dotacji przyznanej na realizację określonego zadania publicznego oraz zwrot części dotacji niewykorzystanej w danym roku lub w okresie realizacji zadania. **W tym zakresie uczyniono jednak precedens, przeznaczając dotację w wysokości 10 mln euro na uzupełnienie kapitału wieczystego (żelaznego) Fundacji Auschwitz-Birkenau. W tym celu uchwalono specjalną ustawę z dnia 18.08.2011 r. o dotacji dla Fundacji Auschwitz-Birkenau przeznaczonej na uzupełnienie kapitału wieczystego.** Na podstawie tej ustawy zobowiązano ministra kultury i dziedzictwa narodowego do zawarcia z fundacją umowy dotacji i przekazania środków w wysokości 10 mln euro na wsparcie kapitału wieczystego. Dochody z inwestowania kapitału wieczystego mają służyć finansowaniu konserwacji i utrzymania terenu i obiektów Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu. Na podstawie art. 5 ust. 3 ustawy fundacja została zobowiązana do księgowego wyodrębnienia kapitału wieczystego oraz otrzymanych na ten cel dotacji, a także do składania ministrowi corocznych sprawozdań finansowych.

OPODATKOWANIE DOCHODÓW Z INWESTYCJI ZE ŚRODKÓW Z KAPITAŁU ŻELAZNEGO LUB FUNDUSZU WIECZYSTEGO

Dochody organizacji pozarządowych korzystają zazwyczaj ze zwolnienia podatkowego w związku z przeznaczaniem i wydatkowaniem ich na cele wskazane w art. 17 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych. Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 4) zwolnione z podatku dochodowego są dochody organizacji, których celem statutowym jest działalność naukowa, naukowo-techniczna, oświatowa, w tym również polegająca na kształceniu studentów, kulturalna, w zakresie kultury fizycznej i sportu, ochrony środowiska, wspierania inicjatyw społecznych na rzecz budowy dróg i sieci telekomunikacyjnej na wsi oraz zaopatrzenia wsi w wodę, dobroczynności, ochrony zdrowia i pomocy społecznej, rehabilitacji zawodowej i społecznej inwalidów oraz kultu religijnego – w części przeznaczonej na te cele. W odniesieniu do organizacji posiadających status organizacji pożytku publicznego zwolnienie ma szerszy charakter i obejmuje zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 6c) ich dochody przeznaczone na działalność statutową, z wyłączeniem działalności gospodarczej. Na podstawie art. 17 ust. 1b wyżej wymienione zwolnienia mają zastosowanie, jeżeli dochód jest przeznaczony i bez względu na termin wydatkowany na cele określone w tym przepisie. Ponadto zwolnienia dotyczące organizacji pozarządowych przeznaczających dochody na cele statutowe stosuje się również w przypadku lokowania dochodów poprzez nabycie:

- 1) obligacji Skarbu Państwa lub bonów skarbowych oraz obligacji wyemitowanych przez jednostki samorządu terytorialnego;
- 2) papierów wartościowych lub niebędących papierami wartościowymi instrumentów finansowych, o ile nabycie takie nastąpiło w ramach zarządzania portfelem, również w przypadku gdy zarządzanie portfelem odbywa się na podstawie umowy z towarzystwem funduszy inwestycyjnych, pod warunkiem zdeponowania tych papierów wartościowych lub instrumentów finansowych na odrębnym rachunku prowadzonym przez uprawniony podmiot;
- 3) jednostek uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych.

W przypadku zainwestowania uzyskanego dochodu zwolnienie podatkowe ma zastosowanie, jeżeli dochód z inwestycji jest przeznaczony i wydatkowany bez względu na termin na cele statutowe. Z przepisów tych wynika zatem, że dochody z inwestycji finansowych środków tworzących kapitał żelazny lub fundusz wieczysty w bony skarbowe oraz obligacje Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego w ramach zarządzania portfelem oraz poprzez fundusze inwestycyjne są zwolnione z podatku dochodowego od osób prawnych, jeżeli zostaną przeznaczone na cele statutowe organizacji.

Anna Miszevska,
Fundacja Auschwitz-Birkenau

Fundacja Auschwitz-Birkenau, której zadaniem jest stworzenie funduszu wieczystego na rzecz konserwacji Miejsca Pamięci Auschwitz, powstała w odpowiedzi na pogarszający się stan obiektów na terenie Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau. Pomimo wysokiej rocznej subwencji Ministerstwa Kultury oraz dochodów samego muzeum potrzeby konserwatorskie są tak ogromne, że przekraczają możliwości placówki. Z wyliczeń dyirekcji wynika, że na samą konserwację muzeum potrzebuje około 5 mln euro rocznie. Coroczne zbieranie takich ogromnych pieniędzy i wydawanie ich na bieżące potrzeby wydawało się projektem tak trudnym, że prawie niemożliwym. Szczególnie w kraju, w którym działy fundraisingu nie są oczywistymi elementami pracy placówek muzealnych.

Dyrektor PMAB Piotr Cywiński szukał więc rozwiązania, które byłoby realistyczne, a jednocześnie zapewniłoby zachowanie autentyczności Miejsca Pamięci dla przyszłych pokoleń. Z pomocą przyszedł Jacek Michałowski kierujący wówczas Polsko-Amerykańską Fundacją Wolności. Odpowiedział rozwiązanie – należy założyć fundusz wieczysty. Dyrektor Cywiński uznał, że jest to odpowiedź na problemy muzeum i w 2009 roku postanowił powołać do życia fundację. Patronat nad projektem objął Władysław Bartoszewski, który jest fundatorem i przewodniczącym Rady Fundacji Auschwitz-Birkenau. Ogromnym wsparciem dla projektu okazały się listy, które premier Donald Tusk rozesłał do rządów ponad 40 państw. W listach tych prosił o pomoc w tworzeniu funduszu. Między innymi dzięki wsparciu ze strony rządu udało się zebrać deklaracje pomocy opiewające na kwotę 97 mln euro. Jednak w obliczu kryzysu ekonomicznego zarząd fundacji podjął decyzję o zwróceniu się o wsparcie także do darczyńców indywidualnych. Jesteśmy dopiero na początku tej drogi.

Ważnym momentem w tworzeniu funduszu była decyzja o przyłączeniu się do niego Polski. Udało się to dzięki zaangażowaniu wielu osób, przede wszystkim posłanki Iwony Śledzińskiej-Katarasińskiej. Ponieważ prawo polskie nie zakłada budowania z publicznych pieniędzy funduszy wieczystych organizacji pozarządowych, posłanka przedstawiła projekt specjalnej ustawy, dzięki której Polska mogła znaleźć się w projekcie. Ustawa została przegłosowana przez Sejm i Senat. Pierwsze prace konserwatorskie finansowane z przychodów z funduszu rozpoczęła się już w 2012 roku.

NIE MA DARMOWEGO OBIADU, CZYLI JAK BEZPIECZNIE ZARZĄDZAĆ PIENIĘDZMI ORGANIZACJI POZARZĄDOWEJ

Tomasz Perkowski, Fundacja na rzecz Nauki Polskiej

Zwiększenie stabilności finansowej, przyjęcie dłuższej perspektywy planowania strategicznego, zmniejszenie uzależnienia od innych źródeł finansowania i wreszcie wzmocnienie strukturalne oraz poczucie większej stabilności – to główne korzyści płynące ze stworzenia funduszu wieczystego czy też z budowy kapitału żelaznego przez organizację.

U podstaw tworzenia funduszu żelaznego musi jednak leżeć przekonanie, że koszt (finansowe, czasowe, organizacyjne) prowadzenia funduszu nie przewyższą jego potencjalnych korzyści. **Zarządzanie funduszem odciąga (przynajmniej do pewnego stopnia) organizację od realizacji podstawowych celów, dla których została ona powołana, a przede wszystkim wymaga wejścia w zupełnie nowy obszar działalności – inwestycji finansowych**². Kluczową kwestią staje się w takim momencie zrozumienie pojęcia ryzyka związanego z prowadzeniem inwestycji na rynkach finansowych.

REKIN KONTRA HIPOPOTAM

Ryzyko w codziennym życiu najczęściej definiuje się jako prawdopodobieństwo zajścia pewnych niekorzystnych okoliczności. Niezależnie jednak od tego, jak często powtarza się nam stwierdzenie o mniejszym prawdopodobieństwie katastrofy lotniczej niż wypadku samochodowego, i tak bardziej boimy się latania niż jazdy samochodem. Boimy się rekinów, a lubimy hipopotamy, chociaż to te drugie zwierzęta powodują znacznie więcej wypadków śmiertelnych (a samo prawdopodobieństwo zobaczenia rekina w naturalnych warunkach jest mniejsze niż prawdopodobieństwo porażenia prądem w domu). Nasze postrzeganie ryzyka zdecydowanie różni się od jego realnego wymiaru.

W finansach pojęcie ryzyka jest odmiennie przez wszystkie przypadki i bezpośrednio odnosi się do podstawowego dla ekonomii stwierdzenia autorstwa ekonomisty Milтона Friedmana: „Nie ma darmowych obiadów”. Cała reszta ekonomii to właściwie tylko komentarze do tej konstatacji. Również ryzyko możemy rozpatrywać w kategorii „zapłaty za obiad”. Jeżeli pożyczamy komuś pieniądze, to zwykle odzyskujemy je powiększone o odsetki będące nie gestem szczodrości pożyczającego, ale opłatą za poniesione przez nas ryzyko ich utraty³. Im mniejsze ryzyko, tym mniejsza zapłata.

² Inwestycje finansowe, a nie działalność gospodarcza, są preferowanym sposobem generowania dochodu z kapitału żelaznego. Fundusz żelazny może jednak występować np. również w formie nieruchomości, z której wynajmu organizacja będzie czerpała korzyści.

³ Kredytobiorca płaci nam także za odłożenie konsumpcji w czasie (zamiast pożyczać pieniądze, moglibyśmy wydać je na coś przyjemnego), ale ten element także można rozpatrywać w kategoriach ryzyka – czy zjedzenie dwóch cukierków w przyszłości będzie przyjemniejsze od zjedzenia jednego, za to od razu.

Wszelkie oferty, w których zapłata za pożyczone od nas pieniądze w radykalny sposób odbiega od średniej rynkowej (np. proponowane oprocentowanie lokaty lub pożyczki jest znacząco wyższe od tych oferowanych przez inne banki), powinny wzbudzać nasz niepokój. Nawet jeżeli my sami nie dostrzegamy ryzyka, to na pewno dostrzeże je sam pożyczający (gdyż inaczej pozyskałby pieniądze taniej). Inwestowanie zarazem bezpieczne i zyskowne jest tak samo prawdopodobne jak kupienie na pchlim targu samonakrywającego się stoliczka.

WSTRZEMIĘŹLIWI KONTRA OSZCZĘDNI

Zastanówmy się, co właściwie znaczy „bezpieczne inwestowanie”. Ryzyko postrzegamy często w bezwzględnych wartościach. W rzeczywistości ma ono zwykle relatywny charakter (skok na bungee jest niebezpieczny, ale mniej ryzykowny niż ciągnięcie krokodyla za ogon). Ryzyko inwestycji w dany rodzaj aktywów (bony, obligacje, akcje, surowce, nieruchomości itd.) powinniśmy odnosić nie tylko do prawdopodobieństwa utraty zainwestowanych środków, lecz także do ryzyka inwestycji w inny rodzaj aktywów (albo do szansy uzyskania zysku z alternatywnej inwestycji). Jeżeli schowamy pieniądze pod poduszką i będziemy na niej siedzieć, to niebezpieczeństwo ich utraty jest niewielkie (choć z tym stwierdzeniem można dyskutować). W rzeczywistości będziemy jednak biedniejsi o kwotę, które nasze pieniądze mogły zarobić. **Badania psychologiczne pokazują, że strata boli nas znacznie bardziej, niż cieszy zysk, ale w praktyce to, czy stracimy 10 złotych, czy nie zarobimy 10 złotych, oznacza tylko tyle, że jesteśmy ubożsi o 10 złotych. Finansiści mówią w takiej sytuacji o kosztach utraconych korzyści.**

Doskonała ilustracja problemu „ryzyko straty – ryzyko utraty korzyści” zawarta jest w Biblii, w przypowieści o sługach i danych im talentach, oznaczających w tym przypadku monety, nie umiejętności (Mt 25, 14-30). Dla potrzeb niniejszego opracowania nieco ją zmodernizujemy⁴.

⁴ Streszczenie i interpretację przypowieści można znaleźć np. na stronie:

<http://www.duszpasterstwotalent.pl/przypowiesc-o-talentach-2/> (dostęp: 18 kwietnia 2012).

Zamiast trzech sług, którym bogaty pan powierza pieniądze, wyobraźmy sobie trzy organizacje społeczne, z których każda dysponuje kwotą 100 tys. złotych. Pierwsza z nich, nazwijmy ją **Stowarzyszeniem Wstrzemięźliwych**, wpłaca środki na rok na konto a vista. Bank nie ma specjalnego powodu płacić ani za ograniczenie płynności (ponieważ pieniądze można wycofać w każdej chwili), ani za minimalne w tej sytuacji ryzyko utraty środków. Po roku Stowarzyszenie ma nadal 100 tys. złotych, pomniejszone ewentualnie o koszty bankowe. Druga organizacja, **Fundacja Ostrożnych**, postanawia w praktyce zrealizować hasło „zysk bez ryzyka” i kupuje obligacje skarbowe. Po roku wartość obligacji wynosi 100 tys. złotych, powiększone na przykład o 4,5 proc. Organizacja ma zatem środki w wysokości 104 tys. 500 zł.

Trzecia organizacja, **Stowarzyszenie Niepoprawnych Optymistów**, postanawia tymczasem kupić akcje. Po roku stowarzyszenie sprzedaje posiadane akcje, na czym zarabia 20 proc., i kończy rok z majątkiem 120 tys. złotych. W takiej sytuacji można stwierdzić, że Wstrzemięźliwi faktycznie stracili 20 tys. złotych i podjęli największe ryzyko utraty korzyści!

INFLACJA I CAŁA RESZTA

Oczywiście życie jest zwykle bardziej skomplikowane. Co zatem w sytuacji, gdy majątek Niepoprawnych Optymistów skurczył się w ciągu jednego roku o 20 proc. w związku ze spadkami na rynku giełdowym? Która organizacja w takiej sytuacji wybrała najlepszą strategię inwestycyjną? Odpowiedź nie jest oczywista i zależy od kilku czynników, z których jednym z najważniejszych jest inflacja.

Jeżeli inflacja wyniosła, powiedzmy 4,5 proc., to wartość realna (uwzględniająca inflację) pieniędzy Stowarzyszenia Wstrzemięźliwych została właśnie o tyle pomniejszona (stowarzyszenie nie dostało żadnej nagrody za powstrzymanie się od konsumpcji, a w dodatku może za swoje środki kupić mniej towarów niż rok wcześniej). Fundacja Ostrożnych ledwie ochroniła realną wartość swojego kapitału. Największą stratę poniosło oczywiście Stowarzyszenie Niepoprawnych Optymistów (straciło na swoich inwestycjach, a w dodatku jego aktywa zostały pomniejszone przez inflację).

Nadal jednak nie możemy odpowiedzieć na pytanie, która strategia inwestycyjna okazała się najlepsza. Zależy to od dalszych decyzji inwestycyjnych poszczególnych organizacji. Z każdym kolejnym rokiem Wstrzemięźliwi będą tracili realnie coraz więcej pieniędzy, Ostrożni pozostaną w tym samym miejscu, natomiast Niepoprawni Optymiści będą zwiększać swoje szanse (prawdopodobieństwo) odrobienia strat i osiągnięcia zysków. Rynek giełdowy jest w ujęciu rocznym najbardziej zmiennym rynkiem, co oznacza także możliwość poniesienia największej straty w wybranym wycinku czasu (np. w ciągu roku kalendarzowego). Za ryzyko podejmowane przez inwestorów giełda „wypłaca” również najwyższą premię. Oznacza to najwyższe prawdopodobieństwo osiągnięcia realnych zysków w dłuższej perspektywie. Ze względu na inflację ryzyko związane z posiadaniem gotówki (trzymaniem pieniędzy pod poduszką) jest w rzeczywistości znacznie wyższe niż ryzyko inwestycji w akcje⁵.

Wszystko sprowadza się zatem do definicji ryzyka – jeżeli ryzyko to dla nas najwyższa zmienność wartości w czasie (wartość ta nazywana jest betą), to rzeczywiście akcje są ryzykowne. Jeżeli natomiast zdefiniujemy ryzyko jako możliwość utraty siły nabywczej, to akcje giełdowe stają się bezpieczniejsze od gotówki.

KWESTIA CELU

Pozostaje jednak jeszcze kwestia celu, jaki postawiła sobie każda z organizacji. Jeżeli było nim bezpieczeństwo nominalnej – czyli nieuwzględniającej inflacji – wartości środków, mierzone najniższą roczną zmiennością, to cel ten najlepiej zrealizowało Stowarzyszenie Wstrzemięźliwych. Jeżeli celem była najmniejsza roczna zmienność wartości kapitałów, ale przy zachowaniu wartości realnej, to wygrała Fundacja Ostrożnych. Przy założeniu jednak, że obie organizacje traktowały te środki jako swój kapitał żelazny⁶, to oczywiście takie definicje celu rozmiągają się z logiką. Celem zarządzania kapitałem żelaznym musi być utrzymanie jego realnej wartości i uzyskanie realnych dochodów. Przy takim założeniu z dużym prawdopodobieństwem w perspektywie 10-20 lat wygrają Niepoprawni Optymiści.

⁵ Gdybyśmy trzymali pod poduszką jednego dolara od roku 1900 do 2011, to inflacja zjadłaby 96,2 centa. Innymi słowy, jego realna wartość wynosiłaby raptem 3,8 centa.

⁶ Organizacje mogą tworzyć kapitały zapasowe mające na celu nie przynoszenie dochodów, lecz stabilizację ich sytuacji finansowej w dłuższej perspektywie. Jednak nawet przy takim podejściu celem inwestycyjnym funduszu powinno być przynajmniej zachowanie jego wartości realnej.

Organizacja, która tworzy kapitał żelazny albo chce przeznaczyć część swoich aktywów na inwestycje finansowe, powinna pamiętać, że bez udziału instrumentów uważanych za bardziej ryzykowne trudno jej będzie ochronić się przed łączliwością inflacji, a sensowność takiej inwestycji będzie stała pod znakiem zapytania. To, co zarobi organizacja w danym roku, musi pokryć koszty inflacji (żeby wartość kapitałów pozostała na niezmiennym poziomie), koszty administracyjne (związane z zarządzaniem funduszem) oraz koszty działalności programowej. Jeżeli nasza inwestycja ma rentowność wyższą o 1-2 pkt proc. od inflacji, to na cele statutowe, po odliczeniu wszelkich kosztów, możemy wydać zapewne nie więcej niż 0,5-1,5 proc. aktywów. Jest to bardzo wąski strumień pieniędzy. Organizacja, która nie potrafi go powiększyć, powinna się zastanowić, czy ze społecznego punktu widzenia słusniejsze nie byłoby wydanie całości posiadanych aktywów. Zakładając (przynaję, że dosyć optymistycznie), że w ciągu następnych 20-30 lat nie nastąpi żadna globalna katastrofa naturalna, gospodarcza czy wojenna, żyjące wówczas społeczeństwo będzie znacznie zamożniejsze od żyjącego obecnie. Wymiar problemów społecznych, których rozwiązaniu miał służyć zgromadzony przez organizację majątek, będzie już zupełnie inny. Ten tok rozumowania nie ma na celu deprecjacji idei kapitałów żelaznych. Pokazuje jedynie, że organizacje powinny dobrze przemyśleć pojęcie ryzyka i nie uciekać od niego. **Transferowanie bogactwa między pokoleniami, bo tym jest de facto tworzenie kapitałów żelaznych (ograniczeniem wydatków w tym pokoleniu na rzecz przyszłych pokoleń), ma sens tylko wtedy, gdy zachowana zostanie realna wartość tego bogactwa, a rentowność inwestycji jest wyższa niż wzrost gospodarczy w kraju w tym samym okresie.**

HOSSA, BESSA, CZYLI GIEŁDA

W praktyce oznacza to – jak już powiedzieliśmy – że przynajmniej część kapitału, z którego organizacja chce czerpać długoterminowe zyski, powinna zostać zainwestowana w akcje firm giełdowych. W tym miejscu napotykamy jednak kłopoty – inwestowanie jest skomplikowane, a ostatnie cztery lata na giełdzie pokazały, że wcale nie musi ona przynosić zysków, prawda? Podobnie jak w przypadku ryzyka, odpowiedź nie jest jednoznaczna.

Inwestowanie na giełdzie nie jest specjalnie skomplikowane. Ponadto zgodnie z polskim prawem organizacje korzystające ze zwolnień podatkowych nie mogą robić tego samodzielnie i muszą korzystać z doświadczenia wyspecjalizowanych firm inwestycyjnych.

Najkrótszy kurs inwestowania giełdowego składa się z dwóch słów: dywersyfikacja i spokój. Dywersyfikacja to po prostu rozłożenie ryzyka naszych inwestycji. Jeżeli inwestujemy w akcje jednej firmy, to ponosimy całe ryzyko związane z funkcjonowaniem tej właśnie firmy – złego zarządzania, problemów z pracownikami, zawirowań na jej rynkach zbytu, zmiany sytuacji rynkowej itd. Jeżeli inwestujemy w 20 firm, to ryzyko rozkłada się na 20 podmiotów działających w różny sposób na różnych rynkach. W moim przekonaniu najważniejszym sposobem inwestowania dla organizacji jest na przykład kupienie udziału we wszystkich firmach z indeksu WIG20, co od niedawna w prosty sposób możemy zrobić za pośrednictwem tak zwanych funduszy ETF⁷. Spokój to cecha, która przydaje się nie tylko podczas inwestowania. Najprościej można wyrobić ją w sobie, niezbyt często sprawdzając aktualną wartość swoich inwestycji. Pamiętajmy, że dopóki nie chcemy ich spieniężyć, to wszelkie zyski i straty pozostają w sferze wirtualnej.

Czy jednak ostatni kryzys finansowy nie pokazał, że giełda jest globalnym kasynem, w którym zawsze wygrywa jedynie krupier? Szczerze wątpię. Kryzys został wywołany przez populistycznych polityków, a bankierzy jedynie poszli drogą wskazaną im przez rządy. Wiara w przemianę żądną zysków finansistów w społecznie wrażliwych obrońców sprawiedliwej, globalnej dystrybucji zysków i strat opiera się na równie kruchych podstawach, jak wiara w zmianę diety przez lwy na wegetariańską pod wpływem perswazji ustnej. Wszyscy jesteśmy chciwi, ale jak pokazuje Adam Smith, nie ma w tym nic zdrożnego, bo przy efektywnych, konkurencyjnych rynkach indywidualna chciwość przynosi zbiorowe korzyści. Wolnorynkowy kapitalizm jako system gospodarczy jest niesprawiedliwy i rozrutny. Periodyczne kryzysy i koszty z nimi związane są mu nieodłącznie przypisane. Podobnie jak demokracja, jest to system najgorszy, ale nie wymyślono lepszego.

ŚWIAT PO KRYZYSIE

Ostatnia dekada na rynkach giełdowych wystawiła nerwy inwestorów na ciężką próbę. Wzrost indeksów giełdowych⁸ nie zdołał nawet zrównoważyć inflacji. Należy jednak pamiętać, że na giełdzie częściej obowiązuje zasada powrotu do średniej niż przedłużania trendów.

⁷ Więcej informacji o funduszach ETF znajdują Państwo np. na stronie: <http://www.etf.com.pl/> (dostęp: 18 kwietnia 2012).

⁸ Przynajmniej na największym rynku giełdowym w Stanach Zjednoczonych.

Paradoksalnie, gorsze wyniki w ostatnim dziesięcioleciu mogą być zapowiedzią tłustych lat w przyszłości. Warto dodać, że dla żadnego z 25-letnich okresów liczonych od 1940 roku średnioroczny zwrot z giełdy amerykańskiej (a dokładniej – indeksu S&P 500) nie spadł poniżej 7 proc. **Sto dolarów zainwestowane na Wall Street w 1928 roku zmieniło się w 167 tys. dolarów w roku 2011 (te same 100 dolarów zainwestowane w bony skarbowe zmieniło się w 1970 dolarów, a w obligacje – w 6700 dolarów).** Jeden z najsłynniejszych inwestorów giełdowych John Marks Templeton jest autorem stwierdzenia: „Rynki byków rodzą się z pesymizmu, rosną dzięki wątpliwościom, dojrzewają dzięki optymizmowi i umierają w euforii”.

Danych z rynku amerykańskiego nie można mechanicznie przenosić w warunki polskie (choć nic nie stoi na przeszkodzie, aby organizacja inwestowała w akcje amerykańskie, a nie krajowe), a tak zwany apetyt na ryzyko powinien być dopasowany do indywidualnej sytuacji każdej organizacji. Jeżeli wyobrazimy sobie skalę, na której z jednej strony znajdują się lokaty bankowe (małe ryzyko, tzn. mała zmienność roczna, mały zysk), a z drugiej akcje (duża zmienność roczna, duży potencjalny zysk), to organizacja powinna samodzielnie ustalić, gdzie na tej skali znajduje się obszar dopasowany do jej celów działalności, a także odporności psychicznej członków jej ciał zarządzających. **Nie ma bowiem nic gorszego i przynoszącego większe straty niż comiesięczne zmiany strategii planowanej na dziesięciolecie, wynikające z huśtawki nastrojów, chaotycznie wahających się pomiędzy chęcią zysków a lękiem przed stratami. Organizacje powinny także zrozumieć, że budując swoje fundusze czy kapitały żelazne, biorą na siebie odpowiedzialność za efektywne zarządzanie nimi. Efektywne, to znaczy uwzględniające z jednej strony ryzyko (i jego prawidłowe rozumienie), z drugiej zaś koszty utraconych korzyści z alternatywnej inwestycji (niezarobiona złotówka to stracona złotówka).**

Poza obligacjami i akcjami rozciąga się całe spektrum możliwości inwestycyjnych (nieruchomości, surowce, obligacje korporacyjne, obligacje i akcje z rynków zagranicznych itd.), które powinny być brane pod uwagę przy tworzeniu portfela inwestycyjnego i jego dywersyfikacji. Ponieważ zyski i straty z różnych inwestycji finansowych nie następują zazwyczaj w tym samym czasie (a są do pewnego stopnia negatywnie skorelowane – zmniejszenie oprocentowania lokat często prowadzi do wzrostów na giełdzie), ryzyko całego naszego portfela inwestycyjnego możemy zmniejszyć przez odpowiednią dywersyfikację kategorii instrumentów finansowych kupowanych do portfela.

Organizacja decydująca się na prowadzenie funduszu żelaznego (lub wieczystego) powinna także precyzyjnie określić, kto ponosi odpowiedzialność za politykę inwestycyjną w strukturze organizacji, kto ją monitoruje, a kto rozlicza. Inwestowanie (rozumiane jako coś więcej niż przechowywanie środków na lokacie bankowej) nie wymaga ukończenia studiów z zakresu finansów lub kursu doradcy inwestycyjnego. Organizacje i ich członkowie/pracownicy odpowiedzialni za tę działalność powinni jednak systematycznie podnosić swoje kwalifikacje zarówno w zakresie prawa, zarządzania inwestycjami, jak i funkcjonowania rynku kapitałowego, żeby podejmować racjonalne, a nie emocjonalne decyzje inwestycyjne, a także by być partnerem dla firm zarządzających, których cele niekoniecznie muszą pokrywać się z celami organizacji. **Kapitały żelazne są jedną z możliwości realizacji zadań organizacji. Jeżeli organizacja wybierze tę drogę, musi zadbać, aby powierzone jej fundusze były zarządzane świadomie i efektywnie, a także by były chronione przed inflacją i jak najlepiej służyły realizacji celów, dla których zostały stworzone.**

Elżbieta Małecka,
Anality Online Asset Management S.A.

Kapitały żelazne to niewątpliwa szansa dla organizacji na prowadzenie stabilnej polityki finansowania założonych celów. To również stopniowy wzrost niezależności organizacji oraz powiększające się co roku możliwości finansowe. Kapitały żelazne to jednak również wyzwanie – jak skutecznie zarządzać posiadanymi pieniędzmi. Efektywne pomnażanie aktywów zgromadzonych w ramach kapitału żelaznego (i nie tylko) wymaga skonstruowania strategii inwestycyjnej, która nie tylko będzie odpowiadała bieżącej sytuacji rynkowej, lecz także dopasuje się do oczekiwanych zysków, jakie te kapitały mają nam przynieść w przyszłości. Konstruując politykę inwestycyjną, powinniśmy więc być obiektywni i nie ulegać wpływowi bieżącej sytuacji rynkowej (inaczej podchodzimy do decyzji inwestycyjnych w okresie bessy, a inaczej podczas hossy). Efektywna polityka inwestycyjna powinna być ponadto na tyle elastyczna, by dawała możliwość wykorzystywania pojawiających się na rynku krótkoterminowych trendów.

Pamiętajmy, by zbudowany w ramach polityki inwestycyjnej portfel był wnikliwie i na bieżąco nadzorowany. Nie bójmy się również zmian ram polityki inwestycyjnej, jeśli uważamy, że dotychczasowe się nie sprawdzają.

Piotr Dygas,
KBC Towarzystwo Funduszy
Inwestycyjnych S.A.

W czasach kiedy obligacje skarbowe w wielu krajach Europy nie są inwestycją bez ryzyka, a rynek akcji jest rozchwiany, trudno nam uwierzyć, że jest to sytuacja całkiem normalna. Cykle występujące w gospodarkach i na rynkach finansowych są zjawiskiem, które pomimo usilnych działań polityki monetarnej i interwencjonizmu państwowego prędzej czy później pojawiają się z większą lub mniejszą siłą. Kryzys również stanowi ich część.

Jak inwestować w tym momencie? Odpowiedź zależy od stawianego celu inwestycji. Ryzyko w inwestowaniu czy też lokowaniu występuje zawsze. Nie trzeba się go bać, ale konieczna jest jego identyfikacja i jeśli to możliwe – zarządzanie nim. Utrzymywanie kapitału na lokatach bankowych nie dość, że często nie pozwala chronić go przed inflacją, to jeszcze generuje ryzyko jakości aktywów banku i sprawności systemu bankowego, w wypadku gdyby musiał podjąć działania ratunkowe. Inwestowanie to cierpliwe realizowanie obranej strategii przewidującej czas, ryzyko i działania zmierzające do osiągnięcia zakładanego wyniku zwanego celem inwestycyjnym. Chcąc poruszać się w rytmie rynkowym, musimy być obecni na rynku, czyli dźwignąć ryzyko rynkowe i świadomie nim zarządzać. Tylko wtedy nasz kapitał będzie pracował adekwatnie do naszych możliwości i oczekiwań. Zachęcam więc do świadomego podejmowania ryzyka rynkowego.

INWESTYCJE KAPITAŁOWE JAKO PODSTAWA FUNKCJONOWANIA INSTYTUCJI

Leszek Auda, AXA TFI S.A.

KIEDY INWESTOWAĆ BEZPIECZNIE, A KIEDY BARDZIEJ RYZYKOWNIE?

Zgromadzony kapitał finansowy dla wielu osób lub instytucji może być podstawowym źródłem dochodów wykorzystywanych na pokrycie kosztów utrzymania lub realizację zadań statutowych. Większość z nas będzie kiedyś emerytami, a nasz poziom życia po ustaniu aktywności zawodowej zależeć będzie od kapitału, jaki uda nam się zaoszczędzić w okresie aktywności zawodowej.

Instytucja tworząca fundusz wieczysty i wyposażająca go w kapitał żelazny ma z finansowego punktu widzenia podobne cele i ograniczenia. Zgromadzony kapitał ma w zamierzeniach tworzącej fundusz wieczysty instytucji pozwolić na realizację celów statutowych. Mogą nimi być na przykład:

- ▶ dofinansowanie stypendiów dla uzdolnionych dzieci,
- ▶ finansowanie uczelni lub szpitala,
- ▶ doroczna pomoc w kwocie 50 tys. złotych dla domu dziecka.

Różnicą w stosunku do osoby fizycznej będzie zwykle nieograniczony czas życia funduszu wieczystego. Implikuje on z kolei sposób inwestowania środków w taki sposób, aby zachować ich realną wartość na niezmiennym poziomie w całym okresie działania funduszu.

Im wyższa początkowa wartość kapitału żelaznego, tym większe możliwości finansowania działalności statutowej. Fundusz o wartości 1 mln złotych może przeznaczyć na finansowanie szczytnych celów 10 razy tyle środków co fundusz o wartości 100 tys. złotych i o identycznej strukturze aktywów. Kwotę, którą można przeznaczyć na finansowanie działalności bez uszczerbku dla realnej wartości aktywów, determinują wartość aktywów kapitału żelaznego oraz stopa zwrotu z tych aktywów. Istotna jest w tym przypadku realna stopa zwrotu, czyli różnica pomiędzy nominalną stopą zwrotu oraz stopą inflacji.

Realna stopa zwrotu z inwestycji determinuje z kolei wysokość środków, które możemy wypłacić z funduszu, nie pomniejszając jego realnej wartości. I tak na przykład, posiadając kapitał o wartości 1 mln złotych, przy osiągnięciu nominalnej stopy zwrotu w wysokości 6 proc. i inflacji w wysokości 2 proc. możemy wypłacić z funduszu maksymalnie 40 tys. złotych. Pozostałe zarobione 20 tys. powinno pozostać w funduszu, aby zrekompensować wzrost cen i zachować realną wartość funduszu na stałym poziomie.

Czy zatem należy dążyć do maksymalizacji stopy zwrotu w inwestowaniu? Z punktu widzenia osiągania dochodów w długim okresie jest to uzasadnione. Jednak osiąganie wyższych stóp zwrotu wiąże się z koniecznością ponoszenia wyższego ryzyka inwestycyjnego.

Ryzyko inwestycyjne to zmienność stóp zwrotu z inwestycji. W przypadku inwestowania kapitału żelaznego należałoby właściwie dodać, że ryzyko to zmienność realnych stóp zwrotu z inwestycji. **W sytuacji kiedy z jakichś powodów musimy na bieżąco przeznaczać pewną stałą kwotę na zadania statutowe funduszu, powinniśmy inwestować bezpiecznie, czyli dążyć do niskiej zmienności stóp zwrotu.** Wniosek ten wynika z możliwości przejściowego obniżenia wartości naszego kapitału zainwestowanego ryzykownie. Stała kwota wypłacona z portfela o obniżonej wartości będzie procentowo wyższa, więc w efekcie obniżamy w takiej sytuacji realną wartość aktywów funduszu. Dla przykładu, jeśli wartość naszego ryzykownego portfela spadła o połowę (z 1 mln do 500 tys. złotych) to wypłacenie z niego 40 tys. złotych uszczupla portfel już nie o 4 proc., lecz o 8 proc. Odrobienie strat wynikających ze zmian wartości aktywów finansowych oraz pomniejszenia wartości funduszu poprzez wypłatę części aktywów zajmie w tej sytuacji więcej czasu i będzie możliwe jedynie, jeśli ceny aktywów wzrosną dużo więcej, niż wcześniej spadły.

Jeśli nie ma konieczności wypłacania stałych kwot z kapitału i mamy komfort w postaci możliwości przeczekania spadków cen instrumentów finansowych przez pewien okres, możemy inwestować bardziej ryzykownie. Dajemy sobie w tym przypadku szansę, aby stopa zwrotu w dłuższym terminie i końcowa wartość zgromadzonego kapitału były wyższe.

Należy się zatem zastanowić, jakie są cechy bezpiecznych inwestycji. **Najprościej mówiąc, bezpieczne inwestycje to inwestycje mało ryzykowne, które minimalizują różne rodzaje ryzyka występujące na rynku:**

- ▶ **Ryzyko rynkowe** – mówimy o nim głównie w przypadku rynku akcji. Jest to ryzyko zmienności cen dla całego rynku akcji. Może ono wynikać z kształtowania się cyklu koniunkturalnego w gospodarce, płynności na rynkach, wydarzeń politycznych, fal euforii czy pesymizmu wśród inwestorów itp.
- ▶ **Ryzyko specyficzne akcji** – jest to ryzyko konkretnego emitenta akcji, w największym stopniu zależne od sytuacji finansowej spółki, kształtowania się popytu i podaży na akcjach danego emitenta.

Należy oddzielić ryzyko specyficzne od ryzyka rynkowego, które jest ryzykiem związanym z kształtowaniem się ogólnej koniunktury rynkowej. Ryzyko specyficzne może się z kolei ujawnić nawet podczas dobrej koniunktury na rynku akcji, w przypadku gdy konkretny emitent akcji ogłasza dużo słabsze wyniki finansowe, przeprowadza nieoczekiwaną emisję akcji, ogłasza niewypłacalność itp., co skutkuje spadkiem cen jego akcji.

▶ **Ryzyko kredytowe** – jest związane z możliwością niewypłacalności i w efekcie bankructwa emitenta obligacji, co może skutkować utratą całości lub części środków zainwestowanych w obligacje takiego emitenta. Ryzyko to zależne jest od sytuacji finansowej emitenta obligacji i możliwości generowania przez niego gotówki na spłatę zobowiązań. Istotna jest rentowność operacyjna emitenta, jak również struktura jego bilansu, w tym bieżąca płynność oraz struktura finansowania (relacja długu do kapitału własnego).

▶ **Ryzyko stopy procentowej** – jest to ryzyko zmienności cen obligacji zależne od kształtowania się stóp rentowności obligacji. Rentowności obligacji zmieniają się w odpowiedzi na oczekiwania inwestorów odnośnie do kształtowania się stóp procentowych i inflacji w przyszłości. Oczekiwania te są budowane w oparciu o analizę bieżącej sytuacji gospodarczej oraz oczekiwań odnośnie do zmian tej sytuacji w przyszłości. Co istotne, rentowność obligacji oraz cena obligacji mają odwrotną zależność, to znaczy poruszają się w odwrotnym kierunku. Wzrost rentowności obligacji oznacza spadek ich cen, zaś spadek rentowności obligacji powoduje wzrost ich cen. Siła zmian w cenach obligacji zależy z kolei od tak zwanego *duration*, czyli czasu trwania obligacji. Im dłuższy czas trwania obligacji, tym większa wrażliwość cen obligacji na zmiany jej rentowności. Obligacje o stałym oprocentowaniu mają dłuższe *duration* niż obligacje o oprocentowaniu zmiennym. Z obligacji o stałym oprocentowaniu dłuższe *duration* ma obligacja o dłuższym terminie do wykupu niż obligacja o krótszym terminie przy tym samym oprocentowaniu. Z dwu obligacji stałokuponowych i tym samym terminie do wykupu wyższe *duration* będzie mieć obligacja o niższym kuponie.

- ▶ **Ryzyko walutowe** – to ryzyko zmienności kursu walutowego w przypadku inwestycji dokonanych w innych walutach. Jest ono istotne wtedy, gdy z jednej strony mamy zobowiązania lub koszty w złotych, z drugiej zaś aktywa zainwestowaliśmy w innych walutach. Zmienność kursów walutowych może spowodować, że ze sprzedaży aktywów wyrażonych w innych walutach otrzymamy mniej złotych, niż oczekiwaliśmy.
- ▶ **Ryzyko płynności** – to ryzyko związane z niemożliwością sprzedaży instrumentu finansowego z powodu braku chętnych do jego zakupu bądź czasowego zawieszenia notowań instrumentu finansowego. Ryzyko płynności może również oznaczać, że ceny instrumentów finansowych wyznaczone na rynku są mało wiarygodne.

- ▶ **obligacje skarbowe** – instrumenty finansowe o stałym bądź zmiennym oprocentowaniu oraz obligacje zerokuponowe (sprzedawane z dyskontem) emitowane na okresy powyżej 1 roku; obligacje skarbowe o stałym oprocentowaniu (bądź zerokuponowe) i długim okresie do wykupu nie są wolne od ryzyka stóp procentowych;
- ▶ **depozyty bankowe w bankach o bardzo stabilnej sytuacji finansowej;**
- ▶ **krótkoterminowe instrumenty dłużne przedsiębiorstw o bardzo dobrej sytuacji finansowej** – instrumenty te mają pewne ryzyko kredytowe.

Można zauważyć, że bezpieczne inwestycje nie są w stanie zapewnić realnej stopy zwrotu na wysokim poziomie. Jak zatem inwestować, aby mieć możliwość osiągnięcia realnej stopy zwrotu na satysfakcjonującym poziomie przy ograniczonym ryzyku? Powinniśmy z dostępnych instrumentów finansowych stworzyć zdywersyfikowany portfel o odpowiednim profilu ryzyka, dopasowany do oczekiwanej sytuacji rynkowej. Portfel może zawierać niewielkie ekspozycje na bardziej ryzykowne aktywa (np. akcje, obligacje przedsiębiorstw). Strukturę portfela powinniśmy na bieżąco dostosowywać do zmieniającej się sytuacji gospodarczej i rynkowej. W przypadku oczekiwania osłabienia wzrostu gospodarczego i w efekcie spadku inflacji powinniśmy ograniczyć udział akcji, zaś zwiększyć udział długoterminowych obligacji skarbowych o stałym oprocentowaniu. Jeśli oczekujemy ożywienia w gospodarce, możemy zwiększyć udział akcji wrażliwych na koniunkturę.

Pojawia się pytanie, jak wiele osób jest w stanie na bieżąco śledzić sytuację w gospodarce oraz na rynkach finansowych, właściwie ją analizować i podejmować trafne decyzje. Osoby, które nie czują się na siłach, aby samodzielnie dokonywać decyzji inwestycyjnych w świecie ryzykownych inwestycji, mogą powierzyć środki profesjonalnemu zarządzaniu lub funduszowi inwestycyjnemu. Oczywiście i tu należy wybrać produkt dopasowany profilem ryzyka do sytuacji inwestora, zapoznać się z prospektem funduszu, zebrać jak najwięcej informacji na temat zarządzających funduszem, składników portfela funduszu, historycznych wyników inwestycyjnych, aby świadomie podejmować decyzje.

PRZYKŁADY BEZPIECZNYCH INWESTYCJI

Obecne czasy unaocznily inwestorom, że dostępność całkowicie bezpiecznych inwestycji skurczyła się. Jakie instrumenty finansowe można uznać za bezpieczne w kontekście opisanego powyżej ryzyka? Z punktu widzenia inwestora inwestującego w Polsce za bezpieczne można uznać:

- ▶ **bony skarbowe** – dyskontowe instrumenty emitowane przez Ministerstwo Finansów na okresy do 52 tygodni;

Szczególnie pamiętać trzeba o tym, że wyniki inwestycyjne osiągnięte w przeszłości nie dają żadnej gwarancji osiągnięcia podobnych wyników w przyszłości. Niekiedy nienaturalnie wysokie stopy zwrotu mogą wręcz być spowodowane zbyt wysokim poziomem ryzyka podejmowanego przez zarządzających funduszem.

Rafał Antczak,
Deloitte Business Consulting S.A.

Fundusze wieczyste zgodnie z wolą założycieli mają służyć zdefiniowanym celom na wieczność, co w perspektywie kraju, w którym przez ostatnie 200 lat co najwyżej jedno pokolenie doświadczało ciągłości historycznej, wydaje się czymś abstrakcyjnym. Zmiana sposobu myślenia i działania w przypadku realizacji tak długoterminowych celów jest jednak konieczna, aby fundusze wieczyste mogły spełniać swoje podstawowe funkcje.

Modus operandi przeciętnego polskiego funduszu wieczystego znajdującego się w początkowej fazie rozwoju może napotkać problem związany z dylematem polegającym na skali i długości dostępnych środków finansowych. Te ostatnie pochodzą z inwestycji minimalizujących ryzyko i zabezpieczających nienaruszalność kapitału nie tylko w długim, lecz także w krótkim okresie. Z natury rzeczy inwestycje takie nie będą wysoce rentowne, co nie będzie zapewniać satysfakcjonującego poziomu finansowania celów. Niniejszy rozdział unaocznia praktyczne ryzyka związane z długoterminowym inwestowaniem i skłania do refleksji nad wyborem najefektywniejszej i najbezpieczniejszej formy funkcjonowania funduszu wieczystego.

NAWET NAJWYŻSZA WIEŻA ZACZYNA SIĘ OD ZIEMI, CZYLI JAK OŚRODKI DZIAŁAJ LOKALNIE BUDOWAŁY SWÓJ ŻELAZNY KAPITAŁ

Iwona Olkowicz, Tomasz Bruski, Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce

KAPITAŁ ŻELAZNY MOŻE BUDOWAĆ KAŻDA ORGANIZACJA, NAWET LOKALNA

Aby tworzyć kapitał żelazny, wcale nie trzeba być dużą ogólnopolską organizacją pozarządową. W Polsce działa całkiem sporo organizacji o zasięgu lokalnym, które zdołały już zbudować pokaźnej wielkości nienaruszalne kapitały, które efektywnie pomnażane przynoszą im stały dochód. Wiele z nich działa w sieci Ośrodków Działaj Lokalnie (ODL), skupiających niezależne organizacje pozarządowe, które we współpracy z Akademią Rozwoju Filantropii w Polsce prowadzą Program „Działaj Lokalnie”.

„Działaj Lokalnie” to program Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności realizowany od 2000 roku. Ośrodki Działaj Lokalnie organizują lokalne konkursy grantowe w oparciu o jednakowe zasady, pozyskują środki finansowe na konkursy dotacyjne, budują sieć sojuszników i partnerów i poprzez przyznawanie małych grantów animują środowiska lokalne do podejmowania działań o charakterze dobra wspólnego. Oprócz działalności grantodawczej prowadzą szkolenia oraz doradztwo. Wspierają młode, niedoświadczone organizacje lokalne w przygotowaniu ich pierwszych projektów, podpowiadają, skąd zdobyć dodatkowe środki, z kim współpracować, jak zdobyć wolontariuszy itp. Ośrodki pomagają także w rozliczeniach dotacji i prowadzeniu finansów w organizacji. Sieć 53 ODL przyznaje rocznie ponad 600 dotacji o łącznej wartości przekraczającej 2,5 mln zł.

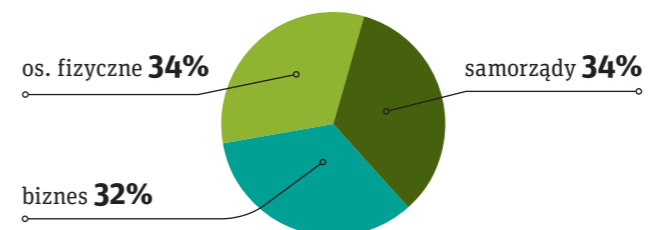
Poniżej zaprezentujemy przykłady budowania kapitału żelaznego przez dwie organizacje będące członkami sieci ODL.

PRZYKŁAD PIERWSZY – FUNDACJA FUNDUSZ LOKALNY ZIEMI BIŁGORAJSKIEJ

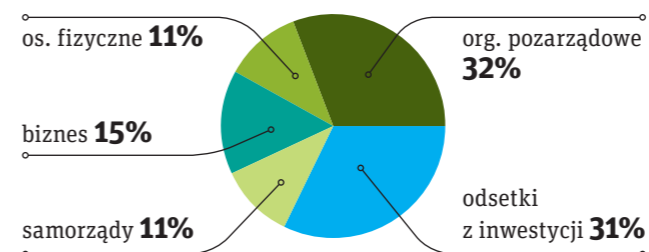
Fundacja powstała w 1999 roku i od początku planowała budowanie kapitału żelaznego. Fundatorami fundacji zostały jednostki samorządu terytorialnego, lokalne firmy oraz osoby prywatne. Każde z tych trzech środowisk przekazało ponad 50 tys. zł na kapitał założycielski. Prace nad powołaniem fundacji (i pozyskaniem tych kwot) trwały ponad rok. Wymagały prowadzenia intensywnych rozmów, zachęcania i ze względu na brak rodzimych wzorców – prezentowania zagranicznych. **W efekcie tych działań na kapitał założycielski zebrano 156 tys. 100 zł. Suma ta stała się fundamentem kapitału żelaznego fundacji. W 2009 roku fundacja dysponowała już kwotą prawie 800 tys. zł, która stanowiła jej kapitał żelazny. Źródła jego finansowania zmieniły się znacząco przez te 10 lat.**

Struktura źródeł finansowania kapitału żelaznego w latach 1999 oraz 2009

Kapitał żelazny FFLZB w 1999 roku – kwota 156 100 zł

Kapitał żelazny w 2009 roku – kwota 796 818 zł

Źródło: 10 lat wspieramy zdolnych i aktywnych – 10 lat Fundacji Fundusz Lokalny Ziemi Biłgorajskiej, Biłgoraj 2009

Gromadzenie kapitału nie było jedynym celem fundacji. W latach 1999-2010 ze środków przepływowych, czyli takich, które organizacja pozyskała na bieżącą działalność statutową, fundacja przekazała na rzecz społeczności lokalnej kwotę ponad 1,5 mln zł, z czego 884 tys. zł w formie stypendiów, 569 tys. zł w formie grantów oraz ponad 90 tys. zł w formie darowizn dla instytucji i organizacji. Jednocześnie zdołała zebrać aż 850 tys. zł na kapitał żelazny.

Jak się to udało? **Fundacja organizowała bale charytatywne, zbiórki publiczne oraz zabiegała o darowizny i wpłaty 1 proc. W ramach swojego kapitału żelaznego, wspólnie z różnymi środowiskami, takimi jak młodzież szkolna, kluby sportowe, miłośnicy lokalnych tradycji, oraz z placówkami medycznymi i domem dziecka, tworzyła fundusze wieczyste.** Cele, przedmiot działania i wysokość kwot wpłacanych na fundusz ustalała bezpośrednio z darczyńcami. Fundacja zaczynała od skromnego Funduszu na rzecz Wspierania Oświaty w Gminie Frampol, a dziś posiada już 19 funduszy wieczystych: między innymi Fundusz Zdrowia, Fundusz Sportu, Fundusz Kobiet, Fundusz UFO (Uczniowski Fundusz Oświaty),

Fundusz Domu Dziecka, Fundusz „Moje Nadrzecze”, Fundusz Stypendialny czy Fundusz „Szasta” wspierający osoby z uszkodzeniami mózgu. Każdy z tych funduszy wieczystych wspiera ważne dla społeczności cele. A co najważniejsze, środki przekazane przez darczyńców służą mieszkańcom Biłgorajszczyzny.

Pod koniec 2011 roku kapitał żelazny fundacji osiągnął wartość 966 tys. zł i jest stale pomnażany. Aktywa finansowe zgromadzone w kapitale przynoszą roczne zyski na poziomie około 110 tys. zł.

PRZYKŁAD DRUGI – FUNDACJA POKOLENIA

Fundacja została ustanowiona w 2002 roku. Jej głównym celem jest wspieranie organizacji pozarządowych oraz społecznych inicjatyw lokalnych. Od 2005 roku fundacja jest członkiem sieci Ośrodków Działaj Lokalnie i przyznaje dotacje na działania lokalne. W przeciwieństwie do fundacji z Biłgoraja, Pokolenia nie budują kapitału żelaznego od początku swojego istnienia. Dopiero w 2009 roku fundacja utworzyła kapitał żelazny, który pod koniec 2011 roku wynosił 41 tys. 500 zł. To na razie niewielka kwota. **Ale jak mówi chińskie przysłowie, nawet najwyższa wieża zaczyna się od ziemi. Parafrazując tę sentencję, można powiedzieć, że każdy kapitał żelazny powstaje z niewielkich kwot.** Fundacja Pokolenia znajduje się na początku drogi budowania swojego kapitału żelaznego (strategia zakłada, że w ciągu siedmiu lat jej kapitał żelazny urośnie do ok. 300 tys. zł), ale dzielnie pozyskuje środki z różnych źródeł i za kilka lat z pewnością będzie mogła za jego pomocą finansować ważne społecznie potrzeby.

KAPITAŁ ŻELAZNY TO NIE TYLKO KORZYŚCI FINANSOWE

Budowanie kapitału żelaznego przynosi wiele korzyści nie tylko w wymiarze finansowym, lecz także społecznym. Po pierwsze, zmienia się pozycja organizacji w społeczności: organizacja z kapitałem zaczyna być postrzegana przez sektor biznesu i samorząd lokalny jako **wiarygodny i rzetelny partner**, nastawiony na gospodarność i długofalowość swojej wizji i działań, a nie na szybki „skok na kasę”.

Po drugie, część zysków generowanych z kapitału żelaznego może być wykorzystywana przez organizacje do **zabezpieczenia wymaganego wkładu własnego do różnorodnych projektów.** Ma to szczególne znaczenie, gdy programy wsparcia wymagają prefinansowania albo gdy wymagany wkład w projekt stanowi trudną do pozyskania kwotę.

Po trzecie, posiadanie kapitału żelaznego przynoszącego znaczące zyski **umożliwia organizacji swobodę dysponowania dochodem i umożliwia finansowanie takich kosztów, których nie finansują programy grantowe dla organizacji pozarządowych** (lub które wprowadzają poważne ograniczenia w finansowaniu pewnych typów kosztów niezbędnych do rozwoju i profesjonalnego funkcjonowania organizacji). Ma to miejsce zazwyczaj w przypadku programów rządowych i unijnych. Posiadanie zysków z kapitału żelaznego, które mogą pozostawać do dyspozycji zarządu organizacji (choćby w niewielkiej części), daje pewną niezależność i długofalową perspektywę w planowaniu i pozyskiwaniu środków na działania.

Przede wszystkim jednak kapitał żelazny daje organizacji autonomię w realizacji misji, zapewnia jej poczucie stabilności oraz umożliwia realizację długofalowych strategii i pomaga skutecznie odpowiadać na potrzeby społeczności lokalnej.

KAPITAŁ ŻELAZNY – JAK GO ZBUDOWAĆ?

Tworzenie kapitału żelaznego nie jest procesem łatwym i trzeba się liczyć z tym, że przedsięwzięcie to wymagać będzie od organizacji ogromnej determinacji i systematycznej, wieloletniej pracy. **Wskazane jest, by na początku organizacji opracowała strategię pozyskiwania środków na kapitał, procedury oraz regulamin tworzenia kapitału żelaznego i zarządzania nim.** Warto wyznaczyć osoby odpowiedzialne za realizację poszczególnych zadań wynikających z przyjętej strategii, powołać ciało doradcze, na przykład Komitet do spraw Inwestycji, składający się z ekspertów w zakresie inwestowania aktywów. **Niezwykle atrakcyjne dla darczyńców jest powoływanie funduszy wieczystych, dedykowanych określonym celom lub problemom społecznym.** Należy z dużą starannością zarządzać pozyskanymi środkami, dbając o ich bezpieczeństwo oraz transparentność w rozliczaniu kosztów i przychodów związanych z funkcjonowaniem funduszy wieczystych, jak również całego kapitału.

Głównymi źródłami finansowania kapitału są darowizny od osób fizycznych i prawnych, które darczyńcy mogą odliczyć sobie od podstawy opodatkowania do wysokości 6 proc. dochodu w przypadku osób fizycznych i do 10 proc. dochodu w przypadku osób prawnych. Coraz bardziej popularną formą powiększania wartości kapitału są także zyski z prowadzonej przez organizację działalności gospodarczej.

Budując kapitał od podstaw, musimy mieć świadomość, że dużym wyzywaniem będzie przekonanie darczyńców, iż rozwiązanie polegające na gromadzeniu i inwestowaniu środków może efektywnie wspierać ważne społecznie cele. **Organizacja powinna wychodzić naprzeciw oczekiwaniom darczyńców i być elastyczna w formach współpracy.** Na początku nie zawsze uda się nam przekonać wspierającą nas osobę do przekazania środków na kapitał żelazny. Bądźmy więc gotowi na inną formę zagospodarowania darowizn, które będą wspierać nasze dążenia do budowania kapitału. Mogą to być programy stypendialne, konkursy dla innych organizacji czy też akcje fundraisingowe.

Szczerze wierzymy, że budowanie kapitałów żelaznych przez lokalne organizacje społeczne jest doskonałym rozwiązaniem pozwalającym efektywnie realizować cele statutowe organizacji oraz trwale i stabilnie funkcjonować w swoim środowisku. W Polsce jest to rozwiązanie dość innowacyjne, ale jesteśmy przekonani, że coraz więcej organizacji będzie zainteresowanych budowaniem kapitałów żelaznych oraz swojej stabilności w oparciu o ten model.

Grzegorz Jędrys,
Polsko-Amerykańska
Fundacja Wolności

Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności prowadzi swoją działalność programową od 2000 roku, a jej przedsięwzięcia mają charakter ciągły i stabilny. Nie byłoby to możliwe bez posiadania własnego kapitału żelaznego i jego skutecznego pomnażania.

Trzeba jednak pamiętać, że sytuacja fundacji jest wyjątkowa, gdyż posiadany kapitał otrzymała od swojego założyciela – Polsko-Amerykańskiego Funduszu Przedsiębiorczości.

Myślę, że budowanie kapitału żelaznego i jego inwestowanie można porównać do budowania zasobów materialnych i sposobu ich wykorzystywania przez każde gospodarstwo domowe. Zdarzają się osoby, które bliscy wyposażyli w środki „na start”, ale w większości przypadków młodzi ludzie na początku swojego dorosłego życia nie posiadają zbyt wiele, a często nie mają nic poza wykształceniem i pomysłami na przyszłość. Każdy jednak próbuje pozyskać środki finansowe, prowadzić codzienne życie i oszczędzać na emeryturę, a najlepiej jeszcze zgromadzić takie zasoby, które pozwolą na przekazanie ich następcom. Tylko od nakładu pracy, pomysłowości, determinacji i skuteczności działań zależy, jaki kapitał zostanie zbudowany, w jaki sposób będzie inwestowany, a jaka jego część zostanie skonsumowana na bieżącą działalność.

Posiadanie własnych zasobów pozwala zatem na budowanie bezpieczeństwa, daje możliwość długoterminowego planowania działań i pozwala na podejmowanie nowych aktywności, które często powodują możliwość skorzystania z okazji umożliwiających dodatkowe pozyskanie lub pomnożenie kapitału. Ta reguła sprawdza się tak samo w wypadku osób indywidualnych jak i organizacji społecznych.

Tym bardziej, że aby tworzyć kapitał żelazny nie trzeba być dużą, ogólnopolską organizacją pozarządową. Można działać lokalnie i skutecznie budować nienaruszalny kapitał, który efektywnie pomnażany, będzie przynosił stały dochód. Posiadanie kapitału żelaznego pozwala osiągnąć silniejszą pozycję, wiarygodność, niezależność i lepszy wizerunek w oczach społeczności lokalnej i co najważniejsze – aktualnych i przyszłych darczyńców.

KAMPANIA „JESTEŚMY DZIŚ, JUTRO, ZAWSZE”

Karolina Jurek, Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce

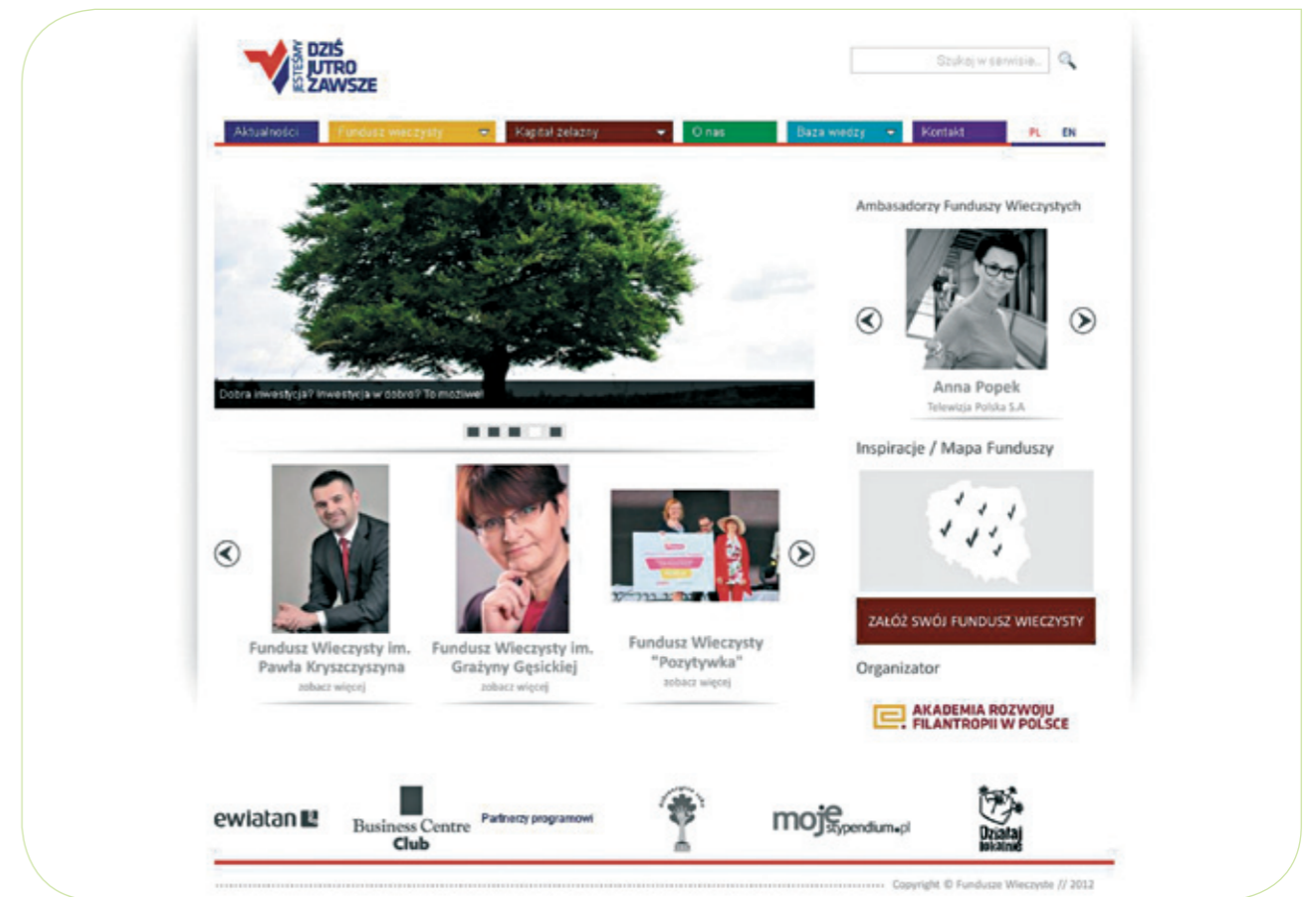
„Jesteśmy dziś, jutro, zawsze” to nazwa kampanii społeczno-edukacyjnej, której zadaniem jest propagowanie idei funduszy wieczystych i kapitałów żelaznych. Kampania wystartowała w 2010 roku. Stoi za nią Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce. Partnerem strategicznym jest zaś Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności.

Cel kampanii stanowi nie tylko propagowanie samej idei funduszy wieczystych i kapitałów żelaznych, ale przede wszystkim jak najszersza edukacja na temat ich zakładania i zarządzania. To ważne, bo tradycja funduszy zaczyna się w Polsce powoli odradzać. Fundusze wieczyste już od kilku lat zakładane są przy Akademii, współpracujących z nią funduszach lokalnych i innych organizacjach pozarządowych.

Jednym z najważniejszych elementów kampanii jest serwis www.funduszwieczysty.pl. To pierwszy w Polsce portal w pełni poświęcony tematyce kapitałów żelaznych oraz funduszy wieczystych. Można w nim znaleźć między innymi użyteczny przewodnik zakładania krok po kroku funduszu wieczystego, inspirujące przykłady historycznych i współczesnych funduszy, słownik wybranych pojęć oraz przydatne linki i materiały. Ideę funduszy wieczystych i kapitałów żelaznych prezentujemy na seminariach i konferencjach. Popularnością cieszą się też konsultacje z organizacjami zainteresowanymi zbudowaniem kapitału żelaznego, jak również z osobami, które chcą się zaangażować w działalność dobroczynną. Do kampanii zaproszono blisko 20 partnerów. Są to firmy oraz organizacje pozarządowe posiadające lokalne fundusze wieczyste (m.in. Fundacja Fundusz Lokalny Ziemi Biłgorajskiej, Nidzicki Fundusz Lokalny czy Fundusz Lokalny Masywu Śnieżnika).

Kampania „Jesteśmy dziś, jutro, zawsze” świetnie wpisuje się w nurt nowoczesnej dobroczynności. W 2009 roku z inicjatywy Billa Gatesa i Warrena Buffetta wystartowała kampania **The Giving Pledge** (givingpledge.org). Jej celem jest zachęcanie ludzi zamożnych, aby przeznaczyli co najmniej połowę swojego majątku na filantropię. Przyłączenie się do kampanii nie pociąga za sobą skutków prawnych, jest tylko moralnym zobowiązaniem do podzielenia się pieniędzmi teraz lub po śmierci. Także sposób wykorzystania oddanych środków jest dowolny – miliarderzy mogą zakładać własne organizacje lub przeznaczać pieniądze na działalność wybranych organizacji charytatywnych.

Innym ważnym projektem inspirującym ludzi do działań dobroczynnych jest portal **The Chronicle of Philanthropy** (www.philanthropy.com). Od ponad 20 lat jest on jednym z podstawowych źródeł informacji na temat filantropii. Na portalu można znaleźć między innymi analizy trendów w dziedzinie filantropii, wyniki badań oraz interesujące blogi na temat dobroczynności.

Renomowanym portalem poświęconym dobroczynności jest także **Philantropy.uk** (www.philantropy.uk) prowadzony przez The Association of Charitable Foundations (Związek Fundacji Charytatywnych). Portal stanowi źródło darmowych porad dla początkujących filantropów, którzy chcą efektywnie pomagać innym. Oferuje aktualne informacje i opisy najlepszych praktyk z zakresu filantropii indywidualnej i instytucjonalnej, a także dostęp do ciekawych publikacji i wyników badań.

**Prof. dr hab. Maria Poprzęcka,
Stowarzyszenie Historyków Sztuki**

fot. Błażej Żuławski

Smithsonian Institution, Rockefeller Center, Guggenheim Museums, Frick Collection, Carnegie Hall – wielkie instytucje kultury, muzea, galerie, sale koncertowe, bez których nie sposób wyobrazić sobie dzisiejszego świata sztuki, noszą imiona swoich fundatorów.

Byli oni przedsiębiorcami, bankierami, właścicielami potężnych konsorcjów, w życiu zawodowym ludźmi dalekimi od spraw sztuki. A jednak budując swoje imperia, wiedzieli, że to, co zapewni im prestiż wśród współczesnych i pamięć potomnych, to nie tylko owe banki i konsorcja. Mieli świadomość, że najlepszym pomnikiem, jaki można po sobie pozostawić, jest ustanowienie funduszu wieczystego na rzecz instytucji kultury bądź działalności dobroczynnej. Przywołano tu powszechnie znane nazwiska największych potentatów. Nie trzeba jednak być Rockefellerem czy Gugenheimem, by wspomagać kulturę. Kolekcja nazwana własnym imieniem, cykl koncertów, konkurs dla młodych talentów, artystyczny program stypendialny czy konserwacja zagrożonego dzieła sztuki również mogą stać się źródłem wielkiej satysfakcji. Satysfakcji trwałej i wciąż owocującej.

SŁOWNIK

AKCJA – papier wartościowy łączący w sobie prawa o charakterze majątkowym i niemajątkowym, wynikające z uczestnictwa akcjonariusza w spółce akcyjnej. Akcja świadczy o udziale jej właściciela (akcjonariusza) w kapitale spółki akcyjnej. Na rynku publicznym akcja jest zdematerializowana, czyli ma formę zapisu komputerowego, a nie dokumentu.

DARCZYŃCA – ofiarodawca, osoba indywidualna, instytucja, firma udzielająca wsparcia np. organizacji pozarządowej. Wsparcie może mieć charakter finansowy, rzeczowy lub usługowy.

DAROWIZNA – forma umowy, w której darczyńca zobowiązuje się do bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego kosztem swego majątku. Darowizna może być dokonywana zarówno przez osoby fizyczne, jak i osoby prawne. Przedmiotem darowizny mogą być nieruchomości i ruchomości, pieniądze, a także prawa majątkowe i inne aktywa.

DOCHÓD FINANSOWY BRUTTO

– zysk (różnica pomiędzy przychodem a kosztem) przed opodatkowaniem. Organizacje pozarządowe, przeznaczając dochody z inwestycji finansowych na cele statutowe, po spełnieniu odpowiednich kryteriów są zwolnione z podatku dochodowego.

DYWERSYFIKACJA – zróżnicowanie portfela inwestycyjnego pozwalające zminimalizować ewentualne straty.

FILANTROPIA – bezinteresowna aktywność osób, organizacji, firm, służąca dobru wspólnemu, polega na udzielaniu pomocy potrzebującym. We współczesnych społeczeństwach realizowana jest głównie poprzez fundacje i stowarzyszenia.

FUNDACJA – typ organizacji pozarządowej, której podstawą jest majątek przeznaczony przez jej założyciela na określony cel (dobroczynny, kulturalny) oraz statut zawierający reguły dysponowania tym majątkiem.

FUNDUSZ FILANTROPIJNY

– umożliwia realizację indywidualnie określanych celów społecznych. Tworzony jest z majątku jego fundatora (osoby indywidualnej lub instytucji) przekazanego w drodze darowizny organizacji pozarządowej, która administruje i zarządza działalnością funduszu w sposób i w formie uzgodnionej z fundatorem. Źródłem kapitału funduszu mogą być zarówno darowizny pieniężne i rzeczowe, jak i cesje pożytków z kapitału fundatora, papiery wartościowe, nieruchomości oraz zapisy spadkowe. Fundusz może mieć charakter funduszu wieczystego – wówczas tylko zyski z zarządzania kapitałem są przekazywane na realizację wybranego celu społecznego, a sam kapitał pozostaje nienaruszony. Może też być wspierany okresowymi darowiznami przekazywanymi przez fundatora lub innych darczyńców na realizację bieżących zadań. Fundusz korzysta z osobowości prawnej organizacji, przy której został powołany, stąd też jego darczyńcy mogą skorzystać z ulg podatkowych od przekazywanych darowizn. Niektóre organizacje umożliwiają fundatorom zachowanie anonimowości oraz gwarantują możliwość sukcesji.

FUNDUSZ INWESTYCYJNY

– wspólny fundusz należący do wielu osób prawnych i fizycznych stworzony w celu inwestowania na rynku papierów wartościowych. Funduszami inwestycyjnymi zarządzają towarzystwa funduszy inwestycyjnych. Uczestnikiem funduszu można się stać, kupując jednostki uczestnictwa lub certyfikaty inwestycyjne. Wyróżniamy fundusze inwestycyjne zamknięte, otwarte i mieszane.

FUNDUSZ LOKALNY – typ lokalnej organizacji filantropijnej wyspecjalizowanej w zdobywaniu środków finansowych, które przeznaczane są na wsparcie inicjatyw lokalnych odpowiadających na różne problemy i potrzeby społeczności lokalnej. Podstawą stabilności finansowej funduszu lokalnego jest kapitał żelazny.

FUNDUSZ WIECZYSTY – forma filantropii indywidualnej i instytucjonalnej o bogatej tradycji. Ma osobisty charakter, odzwierciedla zainteresowania i pasje darczyńcy, tworząc tym samym „żywy pomnik” wyznawanych przez niego idei i kluczowych wartości. Fundusz wieczysty zapewnia długofalowe wsparcie celów społecznych, które są bliskie fundatorowi. Realizację dążeń umożliwiają środki finansowe stanowiące nienaruszalny kapitał żelazny, który jest bezpiecznie inwestowany, a dochody z inwestycji przeznaczane są na realizację celów funduszu.

INFLACJA – trwały wzrost ogólnego poziomu cen w gospodarce. Mierzy się ją przy pomocy stopy inflacji, która wyraża procentowo, jak szybko zwiększa się poziom cen w danym czasie. Dla przykładu wzrost cen w lipcu o 10 proc. miesięcznie oznacza, że są one przeciętnie o 10 proc. wyższe niż w czerwcu (stanowią 110 proc. poziomu cen w czerwcu).

INWESTYCJA – między innymi aktywa nabyte w celu osiągnięcia korzyści ekonomicznych, wynikających z przyrostu wartości tych aktywów albo dzięki przychodom z tych aktywów (czysne, odsetki, dywidendy).

JEDNOSTKA UCZESTNICTWA FUNDUSZU INWESTYCYJNEGO

– jednostka udziału w kapitale zarządzanym przez fundusz inwestycyjny.

Całość kapitału, którym zarządza fundusz, jest podzielona na określoną liczbę jednostek. Zmiana wartości jednostki uczestnictwa, czyli wartości przypadającego na nią kapitału, odzwierciedla efektywność zarządzania kapitałem przez fundusz.

KAPITAŁ SPOŁECZNY – zasoby tkwiące w sieciach kontaktów i relacjach międzyludzkich opartych na zaufaniu, normach i współpracy. Determinuje jakość życia w danej społeczności i możliwości jej rozwoju. Jest czynnikiem sprzyjającym współpracy, ułatwiającym wytwarzanie różnych dóbr, a w efekcie zwiększającym globalną efektywność różnych podmiotów funkcjonujących w społeczności.

KAPITAŁ ŻELAZNY – środki finansowe i inne aktywa, które organizacja zdobywa i gromadzi po to, by czerpać z nich zyski przeznaczane na realizację celów społecznych. Stanowi on ważne, stabilne i trwałe źródło finansowania działań podejmowanych przez organizację. Zapewnia również długofalowe wsparcie celów społecznych realizowanych w ramach funduszu wieczystego. Zasadą generalną jest nienaruszalność kapitału żelaznego oraz jego stałe pomnażanie.

LOKATA TERMINOWA – depozyt bankowy, w przypadku którego pełna kwota odsetek wypłacana jest jedynie wtedy, gdy depozyt nie jest wycofywany przed końcem okresu określonego umową. Wcześniejsze wycofanie depozytu z banku prowadzi do utraty całości lub części należnych odsetek.

OBLIGACJA – papier wartościowy, którego emitent potwierdza, że jest dłużnikiem posiadacza obligacji oraz zobowiązuje się do spłaty kwoty zadłużenia wraz z należnymi odsetkami w określonym terminie.

ORGANIZACJA POZARZĄDOWA

– organizacja, której podstawą jest nienastawione na zysk, dobrowolne działanie na rzecz spraw społecznych i dobra publicznego, tzn. w imię wartości lub społecznie pożytecznych celów. Nie należy do struktur administracji państwowej i samorządowej ani do sfery działań gospodarczych. Organizacją pozarządową mogą być osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej utworzone na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia.

PORTFEL INWESTYCYJNY – środki pieniężne i instrumenty finansowe będące w posiadaniu inwestora.

PROBLEM SPOŁECZNY – taki stan społeczny, który znaczna część społeczeństwa definiuje jako łamanie norm społecznych będących dla nich szczególnie cennymi. Problemy społeczne mogą stanowić przeszkodę dla efektywnego funkcjonowania państwa, utrudniają one bądź nawet uniemożliwiają realizację celów społecznych.

PROGRAM SPOŁECZNY – zaplanowane działania mające na celu przeciwdziałanie określonym problemom społecznym lub rozwiązanie go. Może być realizowany wspólnie bądź niezależnie przez instytucje publiczne, organizacje społeczne, a także biznes.

STOPA PROCENTOWA – rynkowy koszt kapitału, albo inaczej cena, którą płaci się za pożyczanie kapitału na określony czas. Koszt ten wyraża się zazwyczaj jako procent od pożyczanej sumy, mierzony w ujęciu rocznym (tzn. gdyby suma została pożyczona – i zwrócona – dokładnie po roku). Jeśli ktoś pożycza pieniądze

na krótszy okres, to zapłaci jedynie część tej sumy. Pożyczka taka może mieć charakter zarówno kredytu, jak i zakupu obligacji wyemitowanych przez potrzebującą kapitału instytucję.

STOPA PROCENTOWA (NOMINALNA) – procentowy stosunek przychodu z inwestycji do zaangażowanego kapitału lub koszt pożyczania pieniędzy, ale bez uwzględnienia istotnego efektu częstszej kapitalizacji lub efektu systematycznej spłaty kredytu.

STOPA PROCENTOWA (REALNA) – stopa procentowa pomniejszona o stopę inflacji.

STOWARZYSZENIE – typ organizacji pozarządowej, dobrowolne, samorządne, trwałe zrzeszenie tworzone w celach niezarobkowych, związek osób o wspólnych celach lub zainteresowaniach.

TOWARZYSTWO FUNDUSZY INWESTYCYJNYCH (TFI) – podmiot działający w formie spółki akcyjnej, którego przedmiotem działalności jest tworzenie funduszy inwestycyjnych i zarządzanie nimi.

(Źródła: www.nbportal.pl, knf.gov.pl, Barbara Rysz-Kowalczyk (red.), Leksykon Polityki Społecznej, Warszawa, ASPRA - JR, 2001, Fundacja dla Polski oraz opracowanie własne).

PRZYDATNE STRONY INTERNETOWE

EDUKACJA EKONOMICZNA

- Centrum Edukacji Obywatelskiej www.ceo.org.pl
- Europejski Bank Centralny www.ecb.int
- Fundacja Edukacja dla Demokracji www.edudemo.org.pl
- Fundacja Edukacji Rynku Kapitałowego www.ferk.pl
- Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych fise.org.pl
- Fundacja Kronenberga Citi Handlowy www.kronenberg.org.pl
- Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości www.junior.org.pl
- Fundacja na rzecz Nauki Polskiej www.fnp.org.pl
- Fundacja 2065 im. Lesława A. Pagi www.paga.org.pl
- Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie www.gpw.com.pl
- Instytut Nauk Ekonomicznych PAN www.inepan.waw.pl
- Komisja Nadzoru Finansowego www.knf.gov.pl
- Narodowy Bank Polski www.nbp.pl
- Olimpiada Przedsiębiorczości www.olimpiada.edu.pl
- Portal Edukacji Ekonomicznej Narodowego Banku Polskiego www.nbportal.pl/pl/np
- Związek Banków Polskich www.zbp.pl

FILANTROPIA

- Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce www.filantropia.org.pl
- Forum Darczyńców www.forumdarczyncow.pl
- Fundacja dla Polski www.fdp.org.pl
- Fundacja im. Stefana Batorego www.batory.org.pl
- Kampania „Jesteśmy dziś, jutro, zawsze” www.funduszwieczysty.pl
- The Chronicle of Philanthropy www.philanthropy.com
- The Mercator Fund www.mercatorfund.net

FILANTROPIA LOKALNA

- Elćkie Stowarzyszenie Aktywnych „STOPA” www.ecop.elk.pl
- Fundacja Fundusz Lokalny Ziemi Biłgorajskiej www.flzb.lbl.pl
- Fundacja Fundusz Lokalny Ziemi Płockiej „Młodzi Razem” www.mlodzirazem.pl
- Fundacja Pokolenia www.fundacjapokolenia.pl
- Fundacja Sokólski Fundusz Lokalny www.sfl.org.pl
- Fundusz Lokalny Masywu Śnieżnika www.flms.pl
- Fundusz Lokalny Miasta Szczecinek – Fundusz Tratwa Szczecinek www.fl.szczecinek.pl
- Fundusz Lokalny „Ramża” www.ramza.org
- Nidzicki Fundusz Lokalny www.funduszlokalny.nidzica24.pl
- Stowarzyszenie Centrum Młodzieży „Arka” www.arka.radom.pl
- Stowarzyszenie „Czajnia” www.czajnia.pl
- Stowarzyszenie Dębicki Klub Biznesu www.karierawdebicy.pl
- Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Doliny Baryczy” www.nasza.barycz.pl
- Stowarzyszenie „Przystań” www.przystan.ilawa.pl
- Stowarzyszenie W.A.R.K.A. www.stowarzyszeniewarka.pl
- Żywiecka Fundacja Rozwoju www.zfr.beskidy.org.pl

NARODOWY BANK POLSKI

Narodowy Bank Polski (NBP) jest bankiem centralnym Rzeczypospolitej Polskiej. Wypełnia zadania określone w Konstytucji RP, ustawie o Narodowym Banku Polskim i ustawie – Prawo bankowe. Wymienione akty prawne gwarantują niezależność NBP od innych organów państwa. NBP pełni trzy podstawowe funkcje: banku emisyjnego, banku banków oraz centralnego banku państwa. Organami Narodowego Banku Polskiego są: prezes NBP, Rada Polityki Pieniężnej oraz zarząd NBP.

Podstawowym zadaniem NBP jest utrzymanie stabilnego poziomu cen. Zgodnie z opracowaną przez Radę Polityki Pieniężnej *Strategią Polityki Pieniężnej po 2003 roku* celem NBP jest ustabilizowanie inflacji na poziomie 2,5 proc. z dopuszczalnym przedziałem wahań +/- 1 pkt proc.

Do głównych obszarów działalności NBP należą:

- prowadzenie polityki pieniężnej,
- działalność emisyjna,
- rozwój systemu płatniczego,
- zarządzanie rezerwami dewizowymi Polski,
- obsługa Skarbu Państwa,
- działalność edukacyjna i informacyjna.

Narodowy Bank Polski odpowiada za stabilność narodowego pieniądza. Wypełniając ten konstytucyjny obowiązek, NBP opracowuje i realizuje strategię polityki pieniężnej oraz – uchwalane corocznie – założenia polityki pieniężnej. Poprzez zarządzanie rezerwami dewizowymi zapewnia odpowiedni poziom bezpieczeństwa finansowego państwa. Dzięki emisji znaków pieniężnych zabezpiecza płynność obrotu gotówkowego.

Ważnym celem NBP jest dbałość o stabilność systemu finansowego. W ramach pełnionych funkcji nadzorczych i regulacyjnych NBP dba o płynność, sprawność i bezpieczeństwo systemu płatniczego. Przyczynia się również do rozwoju bezpiecznej infrastruktury rynku finansowego. Ponadto NBP podejmuje działania służące upowszechnianiu wiedzy ekonomicznej, między innymi dzięki udostępnianiu informacji na stronie internetowej www.nbp.pl oraz poprzez działalność Portalu Edukacji Ekonomicznej. Duży wpływ na działalność NBP miały w ostatnich latach i nadal mają procesy integracji europejskiej oraz członkostwo w Unii Europejskiej, a w szczególności przygotowanie Polski do uczestnictwa w strefie euro.

W celu właściwego przygotowania się do przyjęcia euro NBP będzie dążył do spełnienia wymagań nałożonych na banki centralne państw, które już wprowadziły wspólną walutę. NBP będzie się starał uzyskać pozycję znaczącego ośrodka naukowego w zakresie badań ekonomicznych w kraju oraz w ramach Europejskiego Systemu Banków Centralnych.

AKADEMIA ROZWOJU FILANTROPII W POLSCE

Stowarzyszenie Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce jest niezależną, nienastawioną na zysk organizacją pozarządową działającą od 1998 roku.

Prowadzimy działania w następujących obszarach programowych:

- rozwój społeczności lokalnych,
- programy stypendialne,
- filantropia indywidualna i instytucjonalna,
- społeczne zaangażowanie biznesu,
- aktywność osób starszych,

Działania Akademii skierowane są przede wszystkim do organizacji pozarządowych, grup obywatelskich i przedsiębiorców. Adresatami naszych programów są także samorządy, media oraz opinia publiczna.

Nasze zasady:

- **otwartość** – jesteśmy otwarci na dialog i współpracę, wymianę idei, poszukiwanie rozwiązań,
- **partnerstwo** – budujemy koalicje, pracujemy poprzez sieci oparte na wspólnych celach i wartościach,
- **innowacyjność** – poszukujemy nierutynowych metod działania, wkraczamy na nowe obszary,
- **rzetelność i przejrzystość działań** – dbamy o jak najlepsze wykorzystanie powierzonych nam środków, o wysoką jakość rezultatów, monitoring i ewaluację,
- **wszechstronne wsparcie** – udzielamy pomocy finansowej, szkoleniowej i doradczej, wydajemy publikacje, prowadzimy kampanie społeczne, zabiegamy o wprowadzenie systemowych rozwiązań i dobrych praktyk w obszarach naszych działań,
- **niezależnianie od pomocy** – uczymy samodzielności, nasza pomoc to wspieranie aktywności i zaradności organizacji i obywateli.

Nasze dokonania:

Wsparło nas **183** darczyńców instytucjonalnych. Wydaliśmy **90** publikacji. Wyplaciliśmy **2036** dotacji na sumę **32 700 000,00** zł. Zrealizowaliśmy **40** programów.

Inspirujemy! Pomagamy działać!

Projekt „Dobrze inwestuj w dobro! Tworzenie kapitałów żelaznych i funduszy wieczystych”
został dofinansowany ze środków Narodowego Banku Polskiego.
Książka nie jest przeznaczona do sprzedaży.

Współpraca: Rafał Antczak, Leszek Auda, Tomasz Bruski, Agnieszka Ciżła, Piotr Dygas, Grzegorz Jędrzej, prof. UW dr hab. Ewa Leś, Paweł Łukasiak, Elżbieta Małecka, Anna Miszewska, Iwona Olkowicz, Tomasz Perkowski, Anna Popek, prof. dr hab. Maria Poprzęcka, adw. Radosław Skiba

Redaktor merytoryczny: Karolina Jurek
Eksperci: Aneta Podyma, Irena Gadaj
Redakcja: Iwona Dominik
Korekta: Weronika Girys-Czagowiec

Projekt i skład: Konrad Grajner
Druk: AKCYDENS s.j.

Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce bardzo dziękuje wszystkim,
którzy przyczynili się do powstania tej publikacji.

Warszawa 2012
ISBN 978-83-89997-38-8

NBP

Narodowy Bank Polski

Narodowy Bank Polski
ul. Świętokrzyska 11/21
00-919 Warszawa
www.nbp.pl

 **AKADEMIA ROZWOJU
FILANTROPII W POLSCE**

Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce
ul. Marszałkowska 6/6
00-590 Warszawa
www.filantropia.org.pl

NBP

Narodowy Bank Polski

 **AKADEMIA ROZWOJU
FILANTROPII W POLSCE**